

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

śrīmadāśukavisārvabhauma śrīnidhēḥ kṛtiṣu
॥ śrīmandasmitarāmāyaṇam ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

viṣayasūcī

1	<i>bālaśpandaḥ</i>	2
2	<i>ayōdhyāśpandaḥ</i>	19
3	<i>araṇyaśpandaḥ</i>	25
4	<i>kiṣkindhāśpandaḥ</i>	32
5	<i>sundaraśpandaḥ</i>	39
6	<i>yuddhaśpandaḥ</i>	57
7	<i>prakīrṇaśpandaḥ</i>	70

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

॥ *bālaspandaḥ* ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |
karuṇādiguṇāḍhyāya kamalānidhayē namaḥ ॥

śrīmadvēṅkaṭaśēṣadēśikamaṇē -
rasmadgurōrbhāratīm
anyādrkṣamadīyadivyasuṣamā -
sēvēti padyākṛtim |
antarbhāvayatō bahiryadabhava -
nmandasmitaṃ tat prabhō !
mahyaṃ sampadamātanōtu satataṃ
mahyāḥ sutāyāḥ patē ! ॥ 1.1 ॥

1

sītālakṣmaṇamadhyamaṇḍanamaṇēḥ
rāmasya rasyātmanaḥ
pītāṅgasya hanūmataśśubhadṛśā
baddhāñjalēssādaram |
bhītōpētavibhīṣaṇāya dayayā
dātussamastaśriyāṃ
śītāṃśupratimānanasya madhuraṃ
mandasmitaṃ pātu naḥ ॥ 1.2 ॥

2

“mahāpāpaughānāmahamanupamānāṃ racayitā
daśāsyanāṃ jētā mama raghupatē ! dēhi caraṇau” |

iti śrīmadvācā'vaniduhitṛsaumitrihanumat -

samakṣaṃ yanmandasmitamidamimaṃ pātu tava mām || 1.3 || 3

“viṣṇō ! pañktirathasya pārthivamaṇēḥ
putratvamētyāvanau

kuryāḥ pañktimukhasya rākṣasapatēḥ
duṣṭātmanassaṃhṛtim” |

dāntiṃ pañktimahō pradarśya vibudhai -
rityarthitaḥ sādaraṃ

tvaṃ tām pañktimadarśayan yadakarōḥ
mandasmitaṃ pātu tat || 1.4 ||

4

“mā mā bhītirbhavatu bhavatām
bhadra”mityuktiramyam

māyāpētaṃ sadasi marutām
yat smitaṃ mandamāsīt |

mugdhaṃ tatkiṃ vasati ca mukhā -
vāsanē svānanē tē

snigdhaṃ mahyam diśatu tadidaṃ
bhadrapūrṇāmabhītim || 1.5 ||

5

“sāhāyyaṃ tava saṃvidhātumavanau
sṛṣṭō mayā jāmbavān”

“snēhastē paramaḥ pitāmaha ! mayi”
“tvaṃ matpitā kiṃnvidam ?” |

“kinnājō mama hē ! pitāmaha iha
śrīma”nniti vyāhṛtau

*dhātustē ca yadāsa mandahasitaṃ
tattē'dya vidyōtatē || 1.6 ||*

6

*“dattaḥ kiṃ mama raṅgiṇā karuṇayā
satyaṃ sutastatsamaḥ
kiṃ vā'tha svayamēva yēna suṣamā
kācinmukhē tāvakē |
nētraṃ kōmalapadmapatravipulaṃ
vatsē”ti māturgirā
yanmandasmitamāsyabhūṣaṇamabhūt
tattē'dya vidyōtatē || 1.7 ||*

7

*“nidrāmēti na lālitō'pi madhuraiḥ
gītaissumitrē ! śīśuḥ
vālē'smin tava lakṣmaṇē tu nihitē
drāgēti nidrā”miti |
mātustē gaditaṃ niśamya racitaṃ
mandasmitaṃ yattvayā
tat kiṃ darśayasi svayaṃ mama puraḥ
śrīmātrvaṃśyasya bhōḥ || 1.8 ||*

8

*ḍōlāyāṃ janani na supta iti sā
tvāṃ vīkṣya tūrṇaṃ tataḥ
saumitriṃ savidhē vidhāya madhuraṃ
gātuṃ pravṛttā tadā |
sākūtaṃ tava nāma yacca vadanē
mandasmitaṃ mañjulaṃ*

tadvēdaṃ vaḍuvūrnivāsa ! bhagavan !

hē ! rāmabhadra ! prabhō ! || 1.9 ||

9

“trātā tasya gajasya kiṃ nu tanayō

jātō mamā’yaṃ pumān

ādāvēva gajādhirōhaṇavidhau

ānamya pṛṣṭhē dhṛtaḥ |

sānandēna gajāna sadmanayanaṃ

tēnē”ti vācā pituḥ

yanmandasmitamānanē tava babhau

tat kiṃnvidaṃ rājatē ? || 1.10 ||

10

“ahaṃ vēdmīt”yēvaṃ vadati kuśikaśrītanubhavē

vasiṣṭhasyādēśād api daśarathē svasthamanasi |

dhanurhastasyāsīd vadanakamalē mandahasitaṃ

yadētat tat svāmin ! jayati vaḍuvūrvāsa ! bhavataḥ || 1.11 ||

11

bhūyaścitrāḥ suramyāḥ pathi kuśikabhuvāḥ

śṛṇvatastē kathāstāḥ

drṣṭvā saumitrivaktraṃ rasamanubhavataḥ

prītimanmānasasya |

āsīnmandasmitaṃ yad vadanakamalajaṃ

hanta ! sākūtamētat

satyaṃ sampanmayaṃ sat sphurati raghupatē !

paśyataścittahāri || 1.12 ||

12

“sundastrī na tu sundarī balavatī

naiṣā’balā rākṣasī

yakṣī nō bata ! tātakā narasirā -
hārā narāhāriṇī” |
ityēvaṃ kuśikātmajasya vacasā
mandasmitaṃ yanmukhē
jātaṃ tēna sahāsi kiṃ nu vaḍuvūr -
dēśaṃ samabhyāgataḥ ? || 1.13 ||

13

“ētāṃ nāśaya tātakāṃ na hi ghrṇā
nārīti kāryā tvayā
nārīyaṃ khalu rūpatō raghumaṇē !
duṣṭō mahān karmataḥ” |
ityākarṇya munērvacastava mukhē
mandasmitaṃ yad babhau
tadvēdaṃ vaḍuvūrnivāsa ! bhagavan !
hē ! rāmabhadra ! prabhō ! || 1.14 ||

14

“vadhyēyaṃ vanitēti mā vaha dayāṃ
kāvyasya mātā’pi sā
vāñchantī vibudhādhinātharahitaṃ
lōkaṃ hatā viṣṇunā” |
itthaṃ gādhisutōditāṃ śrutavatō
vācaṃ raghūttaṃsa ! tē
yanmandasmitamānanē samabhavat
satyaṃ tadētat prabhō ! || 1.15 ||

15

hatvā tāṃ muditēna tēna muninā
dattāni mūrtānyahō !

sarvāstrāṇi vidhēyatāmupagatān -
yagrē vilōkya prabhō ! |
yanmandasmitamāsa vaktrakamalē
tattē jaganmaṅgalaṃ
śrīman ! śrīvaḍuvūrvihāra ! bhagavan !
adyātra vidyōtatē || 1.16 ||

16

“uccairvṛkṣagaṇairdharātalabhavaiḥ
pītāambaraiśśōbhanaiḥ
mēghaśyāmalakōmalaiḥ parivrtaḥ
siddhāśramaśśōbhatē |
asmin vāmanasiddhidē mama makhō
vatsē”ti vācā munēḥ
yanmandasmitamāsa tē’tra vaḍuvūr -
dēsē tadēvēkṣyatē || 1.17 ||

17

ākāśē rajanīcaraiḥ parivṛtē
raktēna vēdisthalē
hāhēti dhvaninā mukhē ca mukharē
tēṣāṃ munīnāmapi |
āsittē vadanē smitaṃ mitamidaṃ
hastē śarā āśarāḥ
dhvastāstairhi samudramadhyapatitō
mārīcanīcō’pi saḥ || 1.18 ||

18

“ākāśē rajanīcarāḥ ahaha ! tē
varṣanti raktānyamī

yātāstē kva nu rāmabhadradhanuṣā
muktaiḥ śaraistāḍitāḥ?” |
ityēvaṃ kuśikātmajasya savanē
jātā munīnām girah
śrutvā tā vadanē tavātimadhuraṃ
mandasmitaṃ tat kimu ? || 1.19 ||

19

“yāma śrīmithilāṃ dhanurvijayatē
yatrādbhutaṃ śāmbhavaṃ
kanyāratnamapi prakāmasubhagaṃ
yatrāsti vāsundharam” |
ityēvaṃ vacasā munēstava mukhē
mandākṣavīryānviṭaṃ
yanmandasmitamābabhau raghumaṇē !
tatsatyamētat prabhō ! || 1.20 ||

20

yātrā rathairgajaturaṅgapadātibhiḥ kiṃ
hr̥dyā tavātha śakaṭībhiriyaṃ munīnām |
itthaṃ munau vadati rāma ! tavānanē yad
mandasmitaṃ tadidamityavadhārayāmi || 1.21 ||

21

śataśakaṭasamutthairākulaiśśabdajālaiḥ
śatapathamukhajābhissatkathābhirmunīnām |
śatadalamukha ! yattē mandamāsīt smitaṃ tat
śatamukhamiha mōdaṃ paśyatām saṃvidhattē || 1.22 ||

22

“śilā bālā kācit balamathanalīlāvilulitā
vasatyasmin dēśē tava padarajō vāñchatitarām” |

iti śrutvā vācaṃ kuśikasutavaktrādvigalitāṃ
 smitaṃ mandaṃ yattē jayati tadidaṃ śrīraghupatē ! || 1.23 || 23

śilā sā saṃsprṣṭā caraṇarajasā tē raghupatē !
 purōdēsē jātā paramaramaṇīyā'tha ramaṇī |
 munēḥ prāntē cābhūnmuniratha paraḥ kō'pi muditaḥ
 mukhē mugdhē mandasmitamapi manōjñam tava tadā || 1.24 || 24

viśvāmitramuniśvarēṇa kathitā -
 halyākathāṃ śṛṇvataḥ
 pādasprṣṭasīlātalāt samuditāṃ
 śyāmāṃ puraḥ paśyataḥ |
 vēgādāgatagautamāmalamukhāt
 jātāśiṣō bhējuṣaḥ
 yanmandasmitamāsa rāma ! tadidaṃ
 kiṃnvatra vidyōtatē || 1.25 || 25

“bhañktvā rāma ! śilāmadā mama mudā
 pūrṇāmimāṃ bhāminīm
 bhañktvā nāma dhanurbhajāvanibhavāṃ
 śrījānakīm bhāminīm” |
 ēvaṃvādini gautamē kuśikabhū -
 santōṣasaṃvardhakē
 yanmandasmitamānanē tava babhau
 tat sāmprataṃ bhāsatē || 1.26 || 26

“dārān mahyamadā mudā parigatā -
 nānandapūrṇō'smyaham

ānandastanujaśśatānana itas -
tubhyaṃ sa tān dāsyati” |
ēvaṃvādinī gautamē kutukinā
śrīkausīkēnēkṣitam
yanmandasmitamānanē tava babhau
tad dyōtatē’dya prabhō || 1.27 ||

27

“saundaryasya vibhūṣaṇaṃ vijayatē
sō’yaṃ kumārō navah
sītā cēyamamuṣya bhūṣaṇatayā
sthātuntarāmarhati |
madhyē kāmaṭhapṛṣṭhatō’pi kaṭhinam
śaivam dhanurvartatē
bhāgyāḍhyā mithilā nu nē”ti janatā -
lāpānnu mandasmitam || 1.28 ||

28

“manmātā kimadarśī dāśarathayē” ?
“sandarśītā saṅgatā
pitṛā tē jamadagninēva muninā
śrīrēṇukā sā purā” |
itthaṃ gautamasūnunā saha munau
sambhāṣamāṇē tadā
yadrāma ! smitamānanē tava babhau
tatsatyamētat prabhō ! || 1.29 ||

29

“sō’yaṃ gādhisutō mahān śṛṇu kathām
taptam tapastādrśam

yasyāpatyamudāharanti bharata -
śrīmātaram tādṛśīm” |

ēvaṃvādinī gautamasya tanayē
mandasmitaṃ yanmukhē
rāmābhūttava tatkilātra madhuraṃ
vidyōtatē’tṛōttamam || 1.30 ||

30

“cakrē kāñcana dēvalōkavanitām
sadyaśśilāmāgatām

ētattiṣṭhatu dēvalōkamaparaṃ
sō’yaṃ munirnirmamē” |

ēvaṃ nāma niśamya tatra ca śatā -
nandasya vācaṃ munēḥ
yanmandasmitamānanē tava babhau
tat sāmprataṃ dṛśyatē || 1.31 ||

31

“śunaśśēpaṃ pitrā dhananihitadrṣṭyā nṛpatayē
parityaktaṃ mātrā śaraṇamiti pādāntapatitam |

arākṣadyaḥ putrānapi śatamahō ! śāpaviṣayān
vidhāyē”ti śrutvā’bhavadavatu mandasmitamidam || 1.32 ||

32

“atikṣudyuktassan svakarakalitasvannamapi yaḥ
parasmai datvā tat pariḥṛtamanōjātavikṛtiḥ |

tapaścakrē bhūyō muni”riti śatānandavacasā
smitaṃ mandaṃ yattē tadidamavatānmāṃ raghupatē ! || 1.33 ||

33

“ānītaṃ śakaṭē manuṣyanivahaiḥ
saṅkhyātigaistaddhanuḥ

śaivam śailasamānasāramabhavad
viṣṇuśśarō yatra saḥ” |
itthaṃvādini gādhinandanamunau
mandasmitaṃ rāma ! tē
yattat sāmpratamānanē vijayatē
kalyāṇadaṃ paśyatām || 1.34 ||

34

“kandarpō’yamupāgatō daśaratha -
śrīputratādambhataḥ
kandarpāridhanurbabhañja taditas -
sītā ratirdēvatā |
ēnaṃ prāpya mudānvitā bhavati sē” -
tyēvaṃ janānāṃ girā
yanmandasmitamānanē tava tadā
tat sāmprataṃ rājatē || 1.35 ||

35

“bhagnaṃ bhargadhanuḥ, bhayaṃ ca nṛpatēḥ,
cintā’pi sītāhrdaḥ
kalyāṇaṃ ca kathaṃ bhavēditi mithō
bhāṣā janānāmapi” |
ityēvaṃ nṛpasadmavartivacanāṃ
śrutvā mukhē yad babhau
tanmandasmitamēva sāmpratamidaṃ
svāmin ! na mē saṃśayaḥ || 1.36 ||

36

“prālēyācalakanyakāpatidhanur -
bhaṅgāptasītaḥ punaḥ

prālēyācalakanyakāpatimahā -
bhaktasya vidhvaṃsanāt |
prāpsyatyēva hṛtām sa ēṣa bhagavān
sākētanāthō mahān”
ityēvaṃ janakāptasanmunivacaḥ -
prāptasmitaḥ pāhi naḥ || 1.37 ||

37

“sītāsaktamanāssamāgata imaṃ
dēśaṃ sa pañktyānanaḥ
cāpamlānatamānanāvalirabhūt
bhūyaśca tasyāṃ rataḥ |
cāpēnāsya raghūdvahasya bhavitā
kṛttānanaughāḥ punaḥ”
ityēvaṃ munipañktivāgbhirudita -
śrīmandahāsaḥ param || 1.38 ||

38

“sītēyaṃ pratipādītā tava sutā
yā cōrmilā lakṣmaṇē
tām kuryāstava sōdarasya tanayē
bhrātrōstathaivānayōḥ” |
ityēvaṃ kuśikātmajasya vacasā
mandasmitaṃ yattadā
sañjātaṃ vadanē tadēva bhagavan -
nadyātra vidyōtatē || 1.39 ||

39

vaṃśastē kathitō vasiṣṭhamuninā
vaṃśaḥ priyāyāśca tē

jānakyā janakēna tēna kathitas -
tasmin vivāhōtsavē |
śrutvā tatra ca vṛttamadbhutatamaṃ
mandasmitaṃ tē tadā
yajjātaṃ vaḍuvūrvihārarata ! tat
satyaṃ mamaitat puraḥ || 1.40 ||

40

svēṣu bhrātr̥ṣu tē tadā triṣu mudā
yōṣitsamētēṣvabhūt
cittē nṛttaratō'mitaḥ pariṇayē
mōdassabhāyāṃ prabhō !
tasyēdaṃ parivāhatāmadhigataṃ
mandasmitaṃ yanmukhē
taddhīdaṃ vitanōtu rāghava ! paraṃ
kalyāṇamasmāsvapi || 1.41 ||

41

“sītāyāḥ karalālanēna bhagavan !
santuṣṭacittastadā
sākaṃ dharmaratātmanā bhuvi satāṃ
dharmaṃ karōmyunnatam” |
ityantaḥ kalayan bahiryadakarōd
mandasmitaṃ tadbhavān
tat saṅkrīdati sāmprataṃ tava mukhē
sampaśyatāṃ kṣēmadam || 1.42 ||

42

mārgē bhārgavamāgataṃ nijaruṣā
kl̥ptāṃ parēbhyaśśucaṃ

varṣantaṃ paraśuṃ nitāntaparusaṃ
svāṃsē vahantaṃ tadā |
dr̥ṣṭvā bhītimupāgatē nijajanē
rāma ! tvadīyānanē
yanmandasmitamitthamutthitamidaṃ
dadyād abhītiṃ mama || 1.43 ||

43

“matkaṃ nāma vahasyahō vaha paraṃ
vyākhyāti taddāsataṃ
bhagnaṃ nāma dhanustvayā puraripō -
rasmadgurōrapyahō !” |
itthaṃ jalpati rōṣatō’tiparusaṃ
mārgāgatē bhārgavē
yanmandasmitamānanē tava babhau
tat kiṃ tathaiva sthitam ? || 1.44 ||

44

“sītēyaṃ parirakṣitā daśamukhād
vēdāntirājātmajā
jātā tē’nugūṇaiva tatra bhavatā
bhagnaṃ dhanurmadvurōḥ |
prācīnaṃ tadidaṃ dhanuḥ kuru tathē” -
tyēvaṃ bruvāṇē munau
yanmandasmitamānanē tava tadā
tatsāmprataṃ dr̥śyatē || 1.45 ||

45

śaivaṃ taddhanurarcakō’sya janakō
rājā tatō nō hataḥ

*bhagnaṃ tadbhavatā bhayaṃ na viśatā
sō'yaṃ kuṭhārō mama |
paśyādyē"ti dhanurdadanmunimaṇiḥ
yatprāha tēnōditam
yanmandasmitamānanē tava vibhō !
tanmaṅgalaṃ yacchatu || 1.46 ||*

46

*ādāyātha dhanustatō munimaṇē -
rārōpya vāṇaṃ tataḥ
paśyantaṃ ca kuṭhāramānatamathō
darpēṇa dūrīkṛtam |
yanmandasmitamātatāna sa bhavān
śrīlakṣmaṇānandadaṃ
tanmē maṅgalamātanōtu bhavataḥ
sampratyathō cōjivalam || 1.47 ||*

47

*śrīman ! rāma ! tulāpunarvasumahē
śrīrāmacandrōtsavē
kalyāṇātmakavēṣamañjulataṃ
śrījānakīsaṃyutē |
śrīmallakṣmaṇapārśvagē hanumati
stōtraṃ navam tanvati
svāmin ! yattava mandamañjuhasitaṃ
tasmin manō muhyati || 1.48 ||*

48

*kandarpasya muhurmuhuḥ nijatanuṃ
sampaśyatassādaraṃ*

taṃ garvaṃ haratastavātra vaḍuvūr -
divyasthalē tiṣṭhataḥ |
maithilyā madhurātisundaratanu -
śrīyuktayā bhūṣita -
prāntasyāstu manōharaṃ smitamidaṃ
manmaṅgalaughapradam || 1.49 ||

49

sākētē jananījanēna nitarāṃ
saṃlālitasyātha tē
pitṛā prītataṃēna rañjitahṛdaḥ
ślāghyaistathā bhrātr̥bhiḥ |
sarvairapyamitapramōdabharitaiḥ
sītāsamētasya tē
yanmandasmitamānanē'tra vaḍuvūr -
vāsē'pi tadvartatē || 1.50 ||

50

“śvaśrūrmē paramaṃ hi daivatamiyaṃ
kukṣāvudītō bhavān
asyā mannayanāntaraṅgasukhadō
madbhāgyatō rājatē |
tātō vō mayi vatsalō'sti sutarām
ānandapūrṇāsmyahaṃ
śrīkāntē”ti vidēhajāvacaṇataḥ
smērānanō dṛśyasē || 1.51 ||

51

“kausalyā jananī satāmabhimatā
ślāghyairguṇairbhūṣitā

*tātassatyavacāḥ parākramanidhiḥ
śrīcakravartī bhuvah |
dakṣāḥ karmasu sād havaḥ priyaratāḥ
sarvē'pyamī bhrātarah
śrīkāntē"ti vidēhajāvacanatas -
smērānanō rājasē || 1.52 ||*

52

|| iti bālaspandaḥ samāptaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēsikāya namaḥ

॥ ayōdhyāspandaḥ ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |
karuṇādiguṇādhyāya kamalānidhayē namaḥ ||

mandōdarīdayitamāthiśarāḍhyapāṇēḥ
mandākinīmadhuramaulidhṛtātmanāmnaḥ |
mandākṣamanditamanōbhavavibhramasya
mandasmitaṃ madaghamardanamastu nētuḥ || 2.1 ||

53

“rāma ! tvayyativalsalāḥ prakṛtayō
mayyāyatēyaṃ jarā
sākētādhipatiṃ samastajagatāṃ
kurvē patiṃ tvāmataḥ” |
ēvaṃvādini tatra nāma janakē
śrījānakīnātha ! tē
yanmandasmitamānanē samabhavat
taddarśayasyadya kim ? || 2.2 ||

54

tyaktvā rāma nadīpavastravibhavaṃ
bhūmaṇḍalaṃ tvaṃ vanaṃ
yātastvāmavanē vidhātumakarō -
cchrīmān vasiṣṭhō muniḥ |
ētāṃ nūtanavastravaibhavayutāṃ
dīpāvaliṃ māmikāṃ

- vācaṃ nāma niśamya kiṃ vitanuṣē
 mandasmitaṃ matprabhō ! || 2.3 || 55
- mandasmitaṃ varṇayituṃ pravṛttō
 mamēti madhyē viṣayaikalōlah |
 mandēti mām prēkṣya vibhō ! vidhatsē
 mandasmitaṃ maṇḍanamānanasya || 2.4 || 56
- piturvacasi na sthitaḥ piṭṛmatē’pi nō vartasē
 mahatsu vinayō na tē paramayaṃ viruddhastataḥ |
 prasaktirapi vāñchitā mama punaḥ kavē ! kāmada
 tviti smitamahō mitaṃ vitanuṣē parīvāhataḥ || 2.5 || 57
- “satīṃ bharatamātaraṃ kaluṣitāntarām kubjayā
 vidhātumabhirādhitām priyasutaṃ vitēnē vanē” |
 iti śrutimupāgatā purajanasya vāñī vibhō !
 mitasmitamasaunmukhē tadidamastu manmānasē || 2.6 || 58
- “tātādasmi garīyasī tava suta !
 tvaṃ na prayāyā vanaṃ
 vatsātra sthita ēva nandaya manō
 matkaṃ vacassatkuru” |
 itthaṃ mātari lakṣmaṇē ca vadati
 snēhācca kōpādapi
 tvaṃ mandasmitamētadēva kalayan
 tau sāntvayāmāsitha || 2.7 || 59
- striyaṃ puruṣavigrahaṃ mama pitā vidēhādhipaḥ
 bhavantamadhigatya mām raghupatē ! karē tē’karōt |

itīdamavanīsutāvacanamānanē tē smitaṃ

tatāna tadidaṃ smitaṃ madavanaṃ vidhattāṃ prabhō ! || 2.8 || 60

manāgiva manō mama tvayi kṛtaṃ tvayā nīyatē

paratra tadapi prabhō ! kimiti yuktamētattava ? |

atha trijaṭanītitaṣṭaditi mandamētatsmitaṃ

sumandamabhipātu māmiha dayānidhē ! rāghava ! || 2.9 || 61

kausēyōpari cīravandhanavidhau

jāyāvalagnasthalē

kōśādāhṛtabhūṣaṇē'pi ca tadā

vācā pitustajjanē |

yanmandasmitamātātāna vadanam

raktaṃ tavēdaṃ prabhō !

tadyuktaṃ vaḍuvūrsthālē'pi mayi tan -

nīcē'varē'pyuttamē || 2.10 ||

62

“draṣṭā tvāmabhiṣiktaminduvadanaṃ

citrēndunā sāmprataṃ

śvō vatsēti tathaiva kēkayasutā -

vācā na yāyā vanam” |

ityēvaṃ pitari bruvatyaṃ babhau

mandasmitaṃ yatsamaṃ

tanmē sādhuvadāsthitāya sutarāṃ

duṣṭāya ca dyōtatē || 2.11 ||

63

svāmimstē bhavanē pitussukhamayē

prītairjanaissaṃvṛtē

mātrpṛitvahē tathaiva tamasā -
tīrē'pyadhastāt tarōḥ |
śōkārtaiṣṣvajanaīḥ vṛtē'pi paritō
mandasmitaṃ yat samaṃ
vaktrē tē tadidaṃ tathaiva vaḍuvūr -
gēhē'pi vidyōtatē || 2.12 ||

64

gaṅgātīrasamāgatēna suhrdā
sāsrēṇa “sākētavat
dēsō'yaṃ tava sarvamānavamaṇē !
rājā'tra tattvaṃ bhava” |
itthaṃ nāma guhēna bhaktinidhinā
prōktasya yattē mukhē
tanmandasmitamēva sāmpratamidaṃ
vidyōtatē naḥ puraḥ || 2.13 ||

65

guhēna gahanē tadā bahavidhaṃ samabhyarcitaḥ
“vasēha tava tē vayaṃ satatadāsabhūtāḥ prabhō !” |
iti stutavatā mukhē yadabhavatsumandasmitaṃ
tadētadatisundaraṃ tava dadātu mē maṅgalam || 2.14 ||

66

“vāsaṃ vāñchasi kānanē na tu punaḥ
prāntē mama tvaṃ tataḥ
śrīman ! madgurusannidhau vasa sukhaṃ
śrīcitrakūṭē girau” |
ēvaṃ nāma munēḥ prayāgavasatēḥ
hrdyā giraḥ śṛṇvataḥ

svāmin ! rāma ! tavānanē yadabhavad
mandasmitaṃ kiṃnvidam ? || 2.15 ||

67

“vadyō mē bharatassamāgata itō”
“maivaṃ hi nētum purīm
āvāmāgata ityavēhi, yadi tē
rājyasprhā dāsyati” |
itthaṃ lakṣmaṇamuttarēṇa vacasā
sākūtamāvriḍayan
yanmandasmitamātanōstu bhagavan !
tattvanmukhē jṛmbhatē || 2.16 ||

68

“sākētē vasa rājyapālanaparō”
“vākyaṃ pitustat kathaṃ” ?
“sō’haṃ tadvipinē vasāmi” “tadidaṃ
yuktaṃ na” “tatpādukām |
dēhī”tyarthayati priyē tu bharatē
mandasmitaṃ yanmukhē
tattē śrīvaḍuvūrnivāsa ! subhagaṃ
vidyōtatē sāmpratam || 2.17 ||

69

“nītā śrībharatēna pādakamala -
trāṇē ratā pādukā
tatkāryaṃ kalayāmi sā’hami”ti yā
samprasthitā svāgrataḥ |
tāṃ sītāmaivalōkya tatra dayitāṃ
yattē mukhē sambabhau

*tanmandasmitamēva sāmpratamidaṃ
tasyāssamīpāvanau || 2.18 ||*

70

*atrērāśramatassamāgatavatīm
ālōkya sītāṃ satīm
patnyāstasya munēstapaḥphalamayaiḥ
divyāṅgarāgādibhiḥ |
bhūyō bhūṣitavigrahāṃ bhagavatīm
mandasmitālaṅkṛtāṃ
yanmandasmitamānanē tava babhau
tatsatyamētat prabhō ! || 2.19 ||*

71

|| iti ayōdhyāspandaḥ samāptaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

॥ aranyaspandaḥ ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |
karuṇādiguṇāḍhyāya kamalānidhayē namaḥ ॥

siṃhān hanta ! gajān kharānapi mṛgān
śūlē vidhāyōdvahan
āyātaḥ puratō vanē'ti gahanē
tiṣṭhan virādhō'bravīt |
“tyaktvaināṃ pramadāmimāṃ mayi yuvāṃ
yātaṃ drutaṃ jīvanē
vāñchā cē”diti tanniśamya bhavatō
vaktrē nu mandasmitam ॥ 3.1 ॥

72

tāmādāya vahan śarēṇa bhavatā
santāḍitastāṃ bhuvi
tyaktvā vāmavahat tadā ca sa bhavān
labdhō'dya vāhō mahān |
ityēvaṃ hr̥di cintayan yadatanōt
saumitriṇā saṃyutaḥ
tanmandasmitamēva sāmpratamidaṃ
sandṛśyatē bhāgyataḥ ॥ 3.2 ॥

73

“idānīmindrō māṃ saparijana āhaitya paramaṃ
munē ! yāhi brāhmaṃ sadanamiti taṃ cāvadamaham |

amum rāmaṃ dr̥ṣṭvē”tyanaghaśarabhaṅgasya vacasā
 mukhē jātaṃ mandaṃ smitamavatu tē śrīraghupatē ! || 3.3 || 74

śrīman ! rāma ! tavāgamēna muditē
 tasmin sutīkṣṇē munau
 tattat sambhramatō vidhāya rajanī -
 kāmād vilambānvitē |
 bhuktiṃ dātumayē ! tadā raghupatē !
 dharmātmanastē mukhē
 yanmandasmitamutthitaṃ tadavatu
 svāminnadharmādimaṃ || 3.4 || 75

“trayō dōṣāḥ kuryuḥ puruṣamiha kalyāṅarahitaṃ
 tvayi svāmin ! dōṣau nahi paramathaikō vijayatē |
 sa hēyastaccāpaṃ tyaja ramaṇa ! nāthē”ti dayitā -
 giraṃ śrutvā mandasmitamuditamētat kimu vibhō ! || 3.5 || 76

“jahyāṃ jīvitamapyahaṃ priyatamē !
 tvāṃ vā tathā lakṣmaṇaṃ
 naiva brāhmaṇasannidhau viracitāṃ
 sītē ! pratijñāmimām” |
 ityuktvā suhitāṃ hitāmapī ca tāṃ
 sampāśyatastē vibhō !
 yanmandasmitamāvīrāsa tadidaṃ
 māṃ pātu pāpāt kalēḥ || 3.6 || 77

“striyassarvā lōkē capalamatayassādhipathataḥ
 skhalantyassandr̥ṣṭāḥ patimapi dhanānāṃ nidhimapi |

tyajantyassēyaṃ tē bhavati na tathā bhāti suguṇā
 satī”tyēvaṃ vācā ghaṭabhavabhuvā tē smitamidam || 3.7 || 78

“tātasyāhaṃ vayasyaḥ tava mama hṛdayaṃ
 putrakē māmakē syāt
 yadvattadvanniviṣṭaṃ vasa mama savidhē
 prāṇatō’pi priyaṃ tē |
 kuryāṃ vatsē”ti gṛdhrakṣitipativacasā
 rāma ! yattē mukhābjē
 jātaṃ mandasmitaṃ yad madavananipuṇaṃ
 rājatē sāmprataṃ tat || 3.8 || 79

dr̥ṣṭvā pañcavaṭīsthalē viracitāṃ
 svāṃ parṇasālāṃ navāṃ
 nirmātāramavēkṣya lakṣmaṇamathō
 “vṛttō na tātō mama” |
 ityuktyā saha mandahāsa uditō
 yastē mukhē matprabhō !
 sō’yaṃ pātu śubhaśśubhāni nitarāṃ
 saṃvardhayannassadā || 3.9 || 80

āyātāṃ daśakandharasya sahajā -
 mādāya mūrṭiṃ navāṃ
 āślēśaspr̥hayā subāhuyugalām
 ānandapūrṇānanām |
 “ētāṃ santyaaja māṃ bhajātimadhurā” -
 mityālapantīṃ tadā

dr̥ṣṭvā yastava mandahāsa uditas -
sō'yaṃ bhayaṃ mē dyatu || 3.10 ||

81

ānītānanayā nayādhvavigatān
tān yātudhānān ahō !
ghōrāstrāyudhajātarōṣaparūṣān
nānāvidhān bhīkarān |
dr̥ṣṭvā rāghava ! tē mukhē yadabhavad
mandasmitaṃ maṅgalam
tat satyaṃ mama maṅgalāya mahatē
vidyōtatē'dyāpi kim ? || 3.11 ||

82

“sarvē'mī rajanīcarā vinihatā
rāma ! tvayā durbalāḥ
māmāsādyā mayā hatō'dya sadanē
mṛtyōssukhaṃ vatsyasi” |
ityēvaṃ kharabhāṣitaṃ kharataraṃ
śrutvā raghūṇāṃ patē !
yanmandasmitamānanē tava babhau
tat sāmprataṃ dyōtatē || 3.12 ||

83

nānāratnamayaṃ vilōkya puratō
dhāvantaṃmatyadbhutaṃ
“svāmin ! kāntamamuṃ gṛhāṇa hariṇaṃ
krīḍāvinōdāya mē” |
ityēvaṃ janakātmaajāvacanatō
mandasmitaṃ yanmukhē

sañjātaṃ tava rāmabhadra ! vaḍuvūr -
vāsin ! tadētat kimu ? || 3.13 ||

84

“mārīcō na mṛgō'yamārya ! bhavatā
hantavya ēvādhunā

jīvanna grahaṇaṃ samēśyati mahā -
māyāvināmagraṇīḥ” |

ityēvaṃ kila lakṣmaṇasya vacasā
mandasmitaṃ yadbabhau

svāmin ! rāma ! tadētadatra bhavatas -
sandṛśyatē sāmpratam || 3.14 ||

85

dhāvantaṃ paramādbhutaṃ bhuvi divi
prāstaprabhaṃ kānanē

līnaṃ tatra ca tatra cātha ca tatas -
sandṛśyamānaṃ bahiḥ |

dr̥ṣṭvā taṃ hariṇaṃ sphurantaṃ abhitaḥ
saundaryapūrṇākṛtiṃ

yanmandasmitamānanē tava vibhō !
jātaṃ tadētat kimu ? || 3.15 ||

86

tādr̥kṣē nihatē mṛgē'tha sahajē sītāṃ vihāyāgatē

sītāyā haraṇē jaṭāyuṣi gatē śōkānubhūtiṃ tathā |

arcāyāṃ tu vicintya tatsamuditaṃ mandasmitaṃ yatprabhō !
tanmē dūramapākarōtu duritaṃ sītāsamētasya tē || 3.16 ||

87

“ārambhō hi śucō daśāsyasahajā -
nāsāpuṭākṛntanaṃ

tannāsāya nikṛntanaṃ tvidamabhū -
dāyōmukhīyaṃ prabhō !” |
ityuktyā sahajasya tē samabhavad
mandasmitaṃ yanmukhē
tatsatyaṃ vaḍuvūrnivāsa ! bhagavan !
sandṛśyatē sāmpratam || 3.17 ||

88

bāhū tau bahuyōjanau na hi śirō
vaktraṃ tu kuṣṣau mahat
tvēnaṃ nāma tathā vilōkya vipinē
krūraṃ kabandhaṃ prabhō ! |
yanmandasmitamānanē samabhavat
saumitriyuktasya tē
tatsatyaṃ vaḍuvūrnivāsa ! bhagavan !
sandṛśyatē sāmpratam || 3.18 ||

89

kṛtvā taṃ ca nikṛttabāhumavaṭē
nikṣēpaṇānantaraṃ
gandharvēṇa ca tēna tatsamuditam
sugrīvasakhyaṃ tathā |
śrutvā yanmukhapaṅkajē samabhavat
sītāpatē ! tē smitam
tat satyaṃ vaḍuvūrnivāsa ! bhagavan !
sandṛśyatē sāmpratam || 3.19 ||

90

drṣtvā tāṃ śabarīṃ phalāni bhavatē
dātuṃ tapaḥ kurvatīm

*bhūyō bhaktimatīm guruṣvatitarā -
mānandapūrṇāśayām |
vṛddhām vēpathunartanām drutahṛdam
mandasmitam yanmukhē
sañjātam tava gṛdhrarājagatida !
svāmin dadātu śriyam || 3.20 ||*

91

*drṣṭvā tatra tayā pradarśitamahō
svācāryapūjārpitam
amlānam sumasañcayam jalanidhīn
saptāpi tatra sthitān |
ānītān gurubhiḥ prabhāvamahitaiḥ
mandasmitam yanmukhē
svāmin ! śrīvaḍuvūrnivāsa ! bhagavan !
śrīrāma ! taddṛśyatē || 3.21 ||*

92

*taddattāni parīksya tāni madhurā -
ṇīti prabhujya prabhō !
bhuktvā vanyaphalāni tām jigamiṣum
sthānam gurūṇām tataḥ |
pratyakṣam jvalanē samarpitatanum
drṣṭvā tavāsyāmbujē
yanmandasmitamutthitam raghupatē !
tadbhāti satyam puraḥ || 3.22 ||*

93

|| iti aranyaspandah samāptaḥ ||

śrīḥ

śrīmatē rāmānujāya namaḥ

śrīmatē nigamāntamahādēsikāya namaḥ

॥ kiṣkindhāspandaḥ ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |

karuṇādiguṇādhyāya kamalānidhayē namaḥ ॥

pampātīraruhān tarūn gaganagān

śākhāmṛgāvēkṣayā

dr̥ṣṭyā hanta ! samīkṣya lakṣmaṇayujah

tē gacchatō'grē natam |

sugrīvāt samupāgataṃ pavanajaṃ

dr̥ṣṭvā taduktaśrutēḥ

yanmandasmitamānanē laghu babhau

satyaṃ tadētat prabhō ! ॥ 4.1 ॥

94

vāyōrātmabhuvō natasya nitarāṃ

tasyātha tāmadbhutāṃ

śrutvā nāma giraṃ suvarṇamahitāṃ

suṣṭhūditāṃ susvarām |

satyaṃ divyasudhōpamāṃ sumahitāṃ

śrīrāma ! mandasmitaṃ

yattē nāma mukhāmbujē samabhavat

tat satyamētat prabhō ! ॥ 4.2 ॥

95

nītasyātha nijāntikaṃ tava vibhō !

vātātmaajātēna taṃ

sugrīvaṃ nayanāgrataḥ kalayataḥ
mitraṃ ca mitrātmajam |
tadvṛttaṃ ca yathātathaṃ śrutavatō
yannāma mandasmitaṃ
sañjātaṃ vadanāmbujē tadidami -
tyānandavānasmyaham || 4.3 ||

96

kāyaṃ kṣiptavataḥ sudūramapi tē
svāṅguṣṭhatō dundubhēḥ
“pratyagraṃ hi samāṃsamētadabhavat
kṣiptaṃ purā vālinā” |
ityuktyā ravisambhavasya suhrdō
mandasmitaṃ yanmukhē
sañjātaṃ tava tanmamādyā puratō
vidyōtatē rāghava ! || 4.4 ||

97

sālān sapta tathā dharāmapi śarē -
ṇaikēna bhēttuḥ purā
pādābjē tava mastakaṃ kṛtavataḥ
tē śaṃsatō vikramam |
visrabdhasya bhṛśaṃ vilōkya suhrdaḥ
mōdōditaṃ cēṣṭitaṃ
yanmandasmitamānanē tava babhau
tatsatyamētat prabhō ! || 4.5 ||

98

sugrīvēṇa samīritāṃ śubhavatīm
śrutvā kathāmadbhutaṃ

śrīmatsaptajanāśramasya bhavataḥ
prītyā namaskurvataḥ |
yanmandasmitamānanē samabhavat
tatsatyamētat prabhō !
tattē sautu sukhāni pūrvapurūṣā -
natyā samutthāni mē || 4.6 ||

99

ēkēnaiva śarēṇa pātītavataḥ
tē vāliṇaṃ tadgirā
sannindākulayā tathādhikatayā
nyāyādapētātmanā |
yanmandasmitamānanē tava babhau
dharmasvarūpāśrayē
dīnānāthaśaraṇya ! daivatamaṇē !
svāmin ! sukhāyāstu naḥ || 4.7 ||

100

hr̥dyairvādyagaṇōditaiḥ karakṛtaiḥ
strīṇāṃ ca gītyādibhiḥ
jātaiḥ śrōtrasukhaiḥ ninādanivahaiḥ
dīvyantamantaḥ purē |
sugrīvaṃ suhṛdaṃ vilōkya bhagavan !
mandasmitaṃ yanmukhē
tanmē sautu sukhaṃ paraṃ raghupatē !
dīnāvanaikavrata ! || 4.8 ||

101

antarduḥkhacayaṃ vahannapi bhavān
pr̥ktaṃ suhṛtsaukhyataḥ

mōdam kañcana samvahan yadakarōḥ
mandasmitam mañjulam |
tattē rāghava ! kiñcanāti subhagam
saujanya manyādrśam
mānyam darśayatīti tatra ramatē
sarvō'pyabhijñō janaḥ || 4.9 ||

102

“tūṣṇīmēṣa surānubhūtinirataḥ
kāmam kṛtaghnaḥ kapiḥ
naiva tvāmupakāra kam smarati tad -
vālyantikam gacchatu” |
itthaṁ lakṣmaṇabhāṣitē “na hi tathā
kōpō vidhēyaḥ puraḥ
sāntvaṁ brūhi sakhē”ti tē suvacasā
mandasmitam śōbhatē || 4.10 ||

103

ānītam kapibhiḥ kṛtāñjalipuṭaiḥ
saṅkhyātigairbhīkaraiḥ
śatrūṇām dharaṇītaṁ nikhilama -
pyācchādayadbhistadā |
sugrīvam suhrdam samīkṣya subhagam
suprītacittasya tē
yanmandasmitamānanē samabhavat
tatsāmprataṁ drśyatē || 4.11 ||

104

“svāmin ! sainyaṁ tvadīyaṁ kapikulavalitaṁ
bhalla brndāvṛtaṁ sad

rakṣōvikṣēpadaḥṣaṃ caraṇasavidhagaṃ
vartatē vāḱpratīkṣaṃ” |
ityēvaṃ sūrasūnau kathitavati mukhē
tāvakē tāṭakārē !
jātaṃ mandasmitaṃ yattadidamiti bhavān
darśayatyantaraṅgaṃ || 4.12 ||

105

“prācīṃ gacchēta yūyaṃ” “tadanu pavanabhū -
raṅgadādyaiṣṣamētaḥ
matbhrāturdharmadrṣṭēḥ diśa”miti śubhayā
śrīdinādhīśasūnōḥ |
vācā sadyō mukhē tē navakamalanibhō
yō babhau mandahāsaḥ
tattvaṃ sītāpatē ! mē niravadhikadayō
darśayasyadya satyam || 4.13 ||

106

datvā mārutanandanasya karayōḥ
ratnāṅgulīyaṃ śubhaṃ
drṣṭvā tasya natasya mastakatalaṃ
sītādrśōrāspadam |
yanmandasmitamātatāna sa bhavān
tanmaṅgalaṃ matpuraḥ
bhūyō darśayati svayaiva dayayā
tādrkṣayā’mēyayā || 4.14 ||

107

ādāyāṅgulibhūṣaṇaṃ sa hanumān
kṛtvā śirōbhūṣaṇaṃ

baddhvā cēlamukhē bhavantamapi taṃ
natvā muhussādaram |
sākaṃ svairagamaddiśaṃ nijapituḥ
saumyasya līlāpadaṃ
taddr̥ṣṭvā vadanē tadā yadabhavad
mandasmitam tē'dya tat || 4.15 ||

108

“aiśyatyēṣa mama priyāṃ janakajāṃ
cāmīkarāṅgīṃ satīm
nīlāmbhōjadalātiramyanayanāṃ
nāsābhirāmānanām |
dr̥ṣṭvā mañjulamandahāsamadhurām
vāṅśudhāvarṣiṇīm”
ityantastava kurvatō hi yadabhūd
mandasmitaṃ tatpuraḥ || 4.16 ||

109

mārgē gacchatu vighnagandharahitaḥ
dhūnvan parān vikramaiḥ
rakṣassaṅghavimardanō giririva
prāptapracārō mahān |
dr̥ṣṭvā tāmasitēkṣaṇāṃ madhurayā
vāṅyā tayā nanditaḥ
sō'yaṃ māmabhinandayatviti hṛdi
dhyāturmukhē'bhūt smitam || 4.17 ||

110

“sarvē dikṣu gatāḥ parāsu kapayaḥ
pratyāgatāssāmprataṃ

*nāmī dakṣiṇadiggatāḥ hanumatā
yuktāstatatē dhruvam |
drakṣyantyēva sutāṃ vidēhanṛpatē” -
rityutthitaṃ mōdataḥ
sugrīvādvacanaṃ niśamya bhavatō
mandasmitaṃ vardhatē || 4.18 ||*

111

|| iti kiṣkindhāspandaḥ samāptaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēsikāya namaḥ

॥ *sundaraspandaḥ* ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |
karuṇādiguṇāḍhyāya kamalānidhayē namaḥ ॥

“āyātā madhu bhakṣayanti vipinē
tatpālakairvāritāḥ
tānētān nitarāṃ prahr̥tya muditāḥ
kṣībāḥ sthitāstē vanē” |
tacchrutvā “hanumān vidēhatanayāṃ
dṛṣṭvā”gatassyā”diti
śrīsugrīvagirā bhavadvadanatō
mandasmitaṃ vardhatē ॥ 5.1 ॥

112

āyātēṣu samēṣu tēṣu kapiṣu
śrīmatsu tairagrataḥ
sānandāśrubhirutsukairatitarāṃ
āptaṃ vilōkyānatam |
śrīmanmārutasambhavaṃ nijamukhē
vidyōtamānaśriyam
yattē rāma ! mukhāmbujē samabhavad
mandasmitaṃ tatpuraḥ ॥ 5.2 ॥

113

“dṛṣṭā kā’pi pativratā kulamaṇī
rāmōttamā rāma ! tē

mūrtiṃ mānasapaṅkajē vidadhatī

śrīrāma ! rāmēti ca |

nāma svānanapaṅkajē diśi tava

śrīnētrapadmē sadē” -

tyuktyā vāyusutasya jātamayi ! tē

mandasmitaṃ dyōtatē || 5.3 ||

114

“itō yāturmārgē kimabhavadatō yātugaṇataḥ

purē vā sā dr̥ṣṭā kathamiva kimāhātha madhurā ?” |

iti tvatpṛcchātō hanumati tadā”sīnmukharuciḥ

tatassvāmin ! vaktrē tava ca madhuraṃ mandahasitam || 5.4 || 115

“bhavaddr̥ṣṭyā hr̥ṣṭō vipinabhuvamālōkyā nikhilām

supārśvaṃ tvāṃ kartuṃ janakasutayā vālitānayaḥ |

supārśvaṃ māṃsādaṃ karahatakapōlaṃ samavadhīt”

iti śrutvā vācaṃ tava hanumatō mandahasitam || 5.5 || 116

“mainākō girirāṭ payōnidhijalād

utpatya māmādarāt

śrīrāmapriyadūta ! vātabhava ! hē !

viśramya kiñcidvraja |

ityuccairavadat prabhō ! raghupatē !

nāthē”ti vācā kapēḥ

yanmandasmitamānanē tava babhau

tanmē vidhattāṃ sukham || 5.6 ||

117

“mātā nāgakulasya sā’tha surasā -

nāmnī suraiḥ prēritā

tvāmāsyāntarayē ! nidhāya subhagaṃ

śrīrāmadūtaṃ manāk |

viśrāntaṃ viśrjāmi hē tyupagatē” -

tyuktyā mudā pāvanēḥ

yanmandasmitamāsa tē raghupatē !

tanmē vidhattāṃ mudam || 5.7 ||

118

ayaṃ vaktā na syān nijaracitakāryasya niyataṃ

tatastat svārcāyāṃ vihitavaḍuvūrgēhavasatiḥ |

śrñōmi śrīvācā janakatanayāyā ahamimāṃ

vidhāyāṅkē hēti svayamaracayō mandahasitam ? || 5.8 ||

119

“svāminnēṣa parākramaṃ nijamanā -

dhṛṣyaṃ parairvarṇitaṃ

naiva svīyagirā vadēdvinayavān

svōtkarṣavādē jadaḥ |

sā’haṃ vacmi tadāryaputra ! bhagavan -

nityātmakāntāgirā

yattē rāghava ! mandamāsa hasitaṃ

tanmañjulaṃ pātu mām || 5.9 ||

120

tathā vāsaṃ kṛtvā subhagavaḍuvūrdēśasadanē

hanūmatyagrasthē janakatanayāmañjuvacasā |

hanūmatkāryāṅāṃ gatimayi ! niśamyātimahatāṃ

mukhē mandaṃ hāsaṃ kalayasi raghūttamaṃsa !

kimidam ? || 5.10 || 121

“kiṃ dr̥ṣṭaṃ gadituṃ bhavatyatitarām utkaṅṭhitā vartatē?”

“nō dr̥ṣṭaṃ, śrutamāptatō nijamanastarkēṇa cāvēkṣitam” |
ityuktiप्रativāgvihārabhavayā śrījānakīsadgirā
jātaṃ tē mukhapaṅkajē vijayatē mandasmitaṃ

mañjulam || 5.11 || 122

“nāyaṃ jānaki ! kēvalaṃ kapirahō
tvatsampadarthaṃ divaḥ

bhūmau nāma kṛtāvataravibhavaḥ
śrīviṣṇurēva svayam” |

ityēvaṃ saramā sakhī mama tadā
sā”hēti sītāgirā

rāma ! tvadvadanē yadētadabhavad
mandasmitaṃ pātu mām || 5.12 ||

123

“mainākēna girīśvarēṇa mahita -
ssō’yaṃ hanūmān kapiḥ

madhyēmārgamanantavikramanidhi -
ryātō girā maithili ! |

āgatyātra tavānanē mudamadhā” -
dityāha sā mē sakhī

svāmīnityavanīsutāmukhagirā
mandasmitaṃ bhāti tē || 5.13 ||

124

“āgacchan pathi vēgatassurasayā
ruddhō mahāvaktayā

hrasvassan nitarām praviśya vadanam
tasyā bahirnirgataḥ |

tēnātīva mudā praśasya vijayī
 syā ityayaṃ prēṣitaḥ
 sītē !” hēti girā vidēhanṛpatēḥ
 putryā tavēdaṃ smitam || 5.14 ||

125

“pārāvārapayōvihāraniratā
 ghōrākṛtissimhikā
 sarvāvadyatanussamastajanatā -
 bhītēssadā vardhanī |
 yā sā'nēna hatā vicitramiti ya -
 cchaṃsanti siddhāssamē
 dēvītyāha sakhī”tyudāravacasā
 mandasmitaṃ tē babhau || 5.15 ||

126

“lañkaivāmitavikramā hanumatā
 sā'nēna ghōrākṛtiḥ
 tatsantāḍanarōṣitēna tadapi
 strī cēti laghvāhatā |
 bhūmau sampatitā jītā'smi viśa tat
 sarvaṃ jayētyabravīt”
 ityēvaṃ saramā'gadīditi bhuvaḥ
 putryāḥ girā kiṃ smitam ? || 5.16 ||

127

“rātrāvēṣa samastamēva nagaraṃ
 samyak vicityāgataḥ
 prātarmaithili ! tāvakaṃ vanamidam
 tatrā'pi taṃ rāvaṇam |

dr̥ṣṭvā tarjanatatparam tadanu tē
 vṛttam raghūṇām jagau”
 ityēvaṃ saramā’braviditi girā
 putryā bhuvō’bhūt smitam || 5.17 ||

128

“rājā’bhūdrathavājikuñjarayugi -
 tyārabhya karṇāmṛtam
 śrīmānēṣa vavarṣa mārutasutō
 yuṣmaccaritam śubham” |
 ittham śrījanakātmajāsamuditam
 śrutvā vacastē mukhē
 yanmandasmitamutthitam sumadhuram
 tat pātu māṃ pāpataḥ || 5.18 ||

129

“sō’yaṃ śākhāvalambī tava khalu caritam
 bhaktimān rañjayan māṃ
 saṅkṣiptam kṣiptadōṣam śrutiyugasukhadam
 pāvanam pāvamāniḥ |
 sānandam prāha mandram smṛtamapi janaya -
 tyantarānandabr̥ndam”
 sītāvācēti jātō jayati tava mukhē
 mandahāsō manōjñah || 5.19 ||

130

“śrutvāpyēvamatīva bhaktisahitam
 dr̥ṣṭvā’pi baddhāñjalim
 saṅkā mē sa daśāsya ēva kapitām
 ēvaṃ vahannāgataḥ |

ityāsīdatha tām vyapōhya vacanaiḥ
 mudrāmimām sandadau”
 ityēvaṃ janakātmajāvacanatō
 mandasmitaṃ tē babhau || 5.20 ||

131

“mudrāṃ datvā tvadiyāṃ mama khalu vadanē
 mudritaṃ hanta ! hāsaṃ
 sadyōjātaṃ vitēnē nayanayugagataṃ
 śōkabāṣpaṃ ca citram |
 tādr̥kṣānandabāṣpaṃ mama dayita ! tadē” -
 tyabravit jānakī yat
 tasmājjātaṃ smitaṃ tē jayati raghupatē !
 mandamētanmanōjñam || 5.21 ||

132

“pṛṣṭassō’yaṃ hanūmān kathaya raghupatē -
 raṅgasaundaryalakṣmīm
 saumitrērapyudārētyakathayaduditaṃ
 mōdabāṣpaṃ vikīrya |
 bhūmiṃ śuddhāṃ vitanvannapi mama jananīm
 tāpahīnā”mitīmāṃ
 vāṇīm śrutvā priyāyāstava mukhakamalē
 mandahāsassamindhē || 5.22 ||

133

“rāmaḥ padmasamānalōcanayugaḥ
 gaṇḍadvayādarśavān
 nāsā nirjitacampakō’timadhuraṃ
 bimbādharmaṃ saṃvahan |

ētāmaṅgulimudrikāṃ mama karē
 kṛtvā'vadatsvakṣaram
 vaidēhī"ti girā priyāmukhajayā
 mandasmitaṃ tē'bhavat || 5.23 ||

134

“aiṣyatyatra kathaṃ sa mē priyatamō -
 ?” “matpṛṣṭhataḥ” “tē parē ?”
 “mattastē mahitāssamē'pi yadahaṃ
 tatrāvaraḥ prēṣitaḥ” |
 ityēvaṃ mama cāsya cāpyabhavatām
 uktī prabhō ! rāma ! bhō !,
 ityuktyā janakātmajāmukhajayā
 jātaṃ tavēdaṃ smitam || 5.24 ||

135

“tvāṃ nēṣyāmi tadantikaṃ janakajē !
 pṛṣṭhaṃ samāruhyatām”
 “maivaṃ sarvaniśācarān nijaśaraiḥ
 hatvā nayēdēṣa mām” |
 ityuktēḥ mama sāravit pulakitō
 jātō hanūmāniti
 śrīsītāvacanēna jātamayi ! tē
 mandasmitaṃ śōbhatē || 5.25 ||

136

“dūtaḥ kōpi kapirmahān raghupatē -
 rāgatya sītāmudaṃ
 rakṣassaṅghavadhaṃ vidhāsyati tathā
 vahniṃ ca laṅkāpurē” |

ityēvaṃ trijaṭā yadāha bhagavan !
 svapnaṃ vilōkyādbhutaṃ
 jātaṃ tacca tathē”ti dāravacanāt
 jātaṃ nu mandasmitam || 5.26 ||

137

“sarvā ugravacō vihāya śaraṇaṃ
 yācadhvamētāṃ satīṃ
 sītāmityuditēna māṃ paravaśāṃ
 cakrē tadā matsakhī |
 mānyā śrītrijaṭē”ti dāravacasā
 mandasmitaṃ yatprabhō !
 sañjātaṃ vadanē tadētadanaghaṃ
 sarvāṃ dadātu śriyam || 5.27 ||

138

“tēnaivāhamahō ! tatō hanumata -
 stāsāṃ vadhaṃ kāṅkṣataḥ
 tāssarvā abhirakṣitā ka iva nō
 naivāparāddhā janaḥ ? |
 svāmin ! sāhamapi prabhō ! nanu tathā
 śrīlakṣmaṇasyāntikē
 nāthē”tyēvamavētya dārahrdayaṃ
 sākūtamandasmitam || 5.28 ||

139

“prājñō’yaṃ hanumān mayā hyabhihitaṃ
 śrutvā vihāyātmanaḥ
 sadyaḥ kōpamavāraṇīyamabhavat
 kāmāṃ prasannāśayaḥ |

ēvaṃ yē dviṣadantikē'pi suhṛda -
stē mānanīyā” iti

śrīsītāvacanēna tē samuditaṃ
mandasmitaṃ pātu mām || 5.29 ||

140

“alpīyānasi vōḍhumicchasi ca mām
tattē kapitvaṃ sphuṭaṃ”

“mā mā paśya tadadya rāmadayitē !
matkaṃ mahattvaṃ puraḥ” |

ityuktvā girisannibhō'yamabhavat
śrīmān hanūmāniti

śrīsītāvacanēna mandamiha tē
jātaṃ smitaṃ śōbhatē || 5.30 ||

141

“mandō hāsastava ca hanumān dvau samāvēva satyaṃ
mandō'mandō bhavati tanutō mānanīyō hanūmān” |

ēvaṃ vācā janakatanayājātayā jāyamānaḥ
mandō hāsastava raghupatē ! māmamandaṃ

vidhattām || 5.31 || 142

mandō hāsaḥ manukulapatērañjanāyāḥ kumāraḥ
yēna śrīmān bhavati hanumān darśanīyō janānām |

dhattē līlāḥ pavanasavidhē tēna saṃsprṣṭagātraḥ
bhūyō yō'yaṃ janakatanayā”nandasandōhadāyī || 5.32 ||

143

itthaṃ rāmō vahati vadanē vātajātaṃ varēṇyaṃ
rāmō rāmō vibhuriti mukhē vātajātaśca rāmam |

anyōnyaṃ tāvitikṛtamati prītimantau mahāntau
antassaktāvanupamatamau sampadaṃ sandiśētām || 5.33 ||

144

mandō hāsō manukulapatē ! mārutasyātmajātaḥ
 mānātītasvarasalalitaḥ mānanīyō mahadbhiḥ |
 mandaṃ kurvan sapadi rajanīcāriṇaṃ nīlayōgāt
 mahyaṃ bhadraṃ diśatu satataṃ maṅgalānāṃ

nidānam || 5.34 || 145

mandō hāsastava raghupatē !
 kō'pi śuklaḥ paṭō'yaṃ
 śōṇōpāntairjayati madhuraḥ
 sēvitō'yaṃ prasūtē |
 ślāghyaṃ dikṣu prasṛtamabhitaḥ
 śōbhanaṃ bhāsamānaṃ
 citraṃ vastraṃ yaśa iti mahat
 sampadaṃ tacca sūtē || 5.35 ||

146

“sumitrāputraḥ kiṃ suhrdatitarāṃ bhrātari rataḥ
 vidhattē śuśrūṣāṃ mama ca yatatē mārgaṇavidhau ?” |
 iti svāmin ! pṛṣṭaḥ pavanatanayō'bhūditi girā
 priyāyāstē mandasmitamavatu jātaṃ raghupatē ! || 5.36 ||

147

spandō yasya pradiśati mudaṃ maithilīmānasāntē
 sammōhaṃ taṃ sarasamadhurō mēdurō bhāvavargaiḥ |
 kundōdantaṃ paribhavapadaṃ yō vidhattē nitāntaṃ
 mandō hāsō jayati sutarāṃ maithilīvallabhasya || 5.37 ||

148

“sākētāt kiṃ mama sa bharatō
 dēvarassattvamūrthiḥ
 sēnāṃ pīnāṃ gajahayamukhaiḥ
 prēṣayiṣyatyanantām ?” |

ēvaṃ pṛṣṭaḥ pavanatanayō -

'bhūnmayētyatra vācā

prēyasyāstē samuditamidaṃ

pātu mandasmitaṃ mām || 5.38 ||

149

nandigrāmē ratimupagataḥ bhrātr̥śatrughnahṛdyaḥ

śuddhaśśuddhaṃ dvijakulamalaṃ pālayannantaraṅgam |

kaikēyyantassmṛtimupagatō hānutāpaṃ vitanvan

mandō hāsō jayati bharatō maithilīvallabhasya || 5.39 ||

150

“mayā dattaṃ cūdāmaṇimayamabhijñānamakarōt

svavastrāntē baddhaṃ paramatha ca karṇē vinihitam” |

iti śrīsītāyāḥ sarasamaticitraṃ ca vacanaṃ

svakarṇē tē kartuḥ jayati madhuraṃ mandahasitam || 5.40 ||

151

“nētrē cūdāmaṇimapi tathā karṇayōḥ kākavārtām

maulau kṛtvāñjalimapi nataḥ prasthitaḥ pāvamāniḥ |

bhaṅktvā vṛkṣān vanamapi tathā caityasaudhaṃ jagarjē” -

tyēvaṃ sītāvacanajanitō rājatē rāmahāsaḥ || 5.41 ||

152

candrastē vadanam dhṛtaṃ hi yadidaṃ

śrīnīlakaṇṭhēna yat

tāmraṃ tat satataṃ vibhātyadharata -

stasyōdayassarvadā |

tasmin kācana candrikā vijayatē

mandasmitākhyā satī

yā mē saṃsṛtitāmasīmapi parām

śuddhām vidhattē navām || 5.42 ||

153

“svāmin ! vātaśiśōḥ katham hi bhagavan !

śrīrdakṣiṇasyōditā

tvanmandasmitacandrikā ca subhagā

tatrōditā śōbhatē |

asmin śrīvaḍuvūrvanē subhavanē

krīḍāparāyāstvayā

kō’pyānandapayōnidhirmanasi mē

saṃvardhatē sāmpratam” || 5.43 ||

154

“sītē ! tē kapinā hatā hi bahavō

rātriñcarā durjayāḥ

hantākṣō’pi hatastadēṣa tapasā

satyaṃ tvayā nirmitaḥ |

ityāgatya mamāntikē samavadan

rakṣastriyastāssamāḥ”

ityākarnya vidēhajāgiramabhūd

mandasmitaṃ rāma ! tē || 5.44 ||

155

“nītastvindrajitā daśāsyasamitiṃ

baddhvā tadīyē’nalaḥ

vālē hā ! nihitaśca rākṣasagaṇai -

stēnāpi rakṣōgrhē |

citraṃ jānaki ! jānakīti vacasā

kāvyanti rakṣastriyaḥ”

itthaṃ dāragirā mukhē tava babhau

mandasmitaṃ rāghava ! || 5.45 ||

156

“sītāṃ pātum niścīrapurē tadviruddhāṃśca dagdhum
 kalyāṇō vō mama pitṛsakhāḥ kl̥ptasiddhiḥ kilāsīt” |
 ityantaśśrīpavanatanayaśrīgīrā mandahāsaḥ
 śrīman ! jātō manukulamaṇē ! mānasaṃ mē dhinōti || 5.46 || 157

dagdhā sā mithilā purā khalu tadā
 dagdham na mē kiñcanē -
 tyāha śrījanakastathaiva bhagavān
 śrīyājñavalkyō’vadat |
 ēvaṃ tvayyapi sādareṣu bhavitē -
 tyēvaṃ hanūmadgirā
 jātaṃ tē raghunātha ! mandahasitaṃ
 mañjuprabhaṃ bhāsatē || 5.47 || 158

“prāsādānāṃ bhuvi nipatatām
 agninā ghōralilē -
 nārāmāntē jhaṭiti patatām
 vṛkṣasākhāgaṇānām |
 ārāt khasthadvijakulagatā
 yā’virāsīdavasthā
 sā mē’dyāpi smṛtimupagatā
 cētasassauti kampam” || 5.48 || 159

“sarvatraivaṃ sakalabhayadē sambhramē jāgarūkē
 citraṃ matkaṃ padamapi manāgagninā nābhibhūtam” |
 itthaṃ dēvyā bhayapiśunayā citravatyā girā tē
 jātaṃ mandasmitamavatu māṃ ānanē rāmabhadra ! || 5.49 || 160

“sō’yaṃ mārutanandanō daśamukhē
 siṃhāsanasthē puraḥ
 vālēnaiva kṛtāsanastadupari
 prāptasthitissambabhau” |
 ityēvaṃ saramā sakhī samavadat
 sē”ti svajāyāgirā
 yanmandasmitamānanē raghupatē
 tattē tarāṃ dyōtatē || 5.50 ||

161

“rājñō naḥ purataḥ kimēvamiti taiḥ
 santarjitō vāladhiṃ
 vistīryātha daśānanāsanamasau
 taṃ cācakarṣādbhutam” |
 ityēvaṃ saramā hasantyatitarā -
 māhē”ti sītāgirā
 sañjātaṃ tava rāma ! mandahasitaṃ
 rakṣatvavajñāviṣāt || 5.51 ||

162

“mā maivaṃ rajanīcarādhipamimaṃ
 kuryāḥ sthitāstē vayaṃ
 vācaivaṃ kila mantriṇām atha ca tān
 ākrṣṭavān vālataḥ |
 ityēvaṃ saramā’dbhutaikavivaśā
 prāhē”ti sītāgirā
 yanmandasmitamānanē tava babhau
 rāmāstu tanmē śriyai || 5.52 ||

163

“tān sarvānapi rākṣasān api sabhā -
 stambhān samāṃścētarān
 paulastyam ca babandha hanta ! nibiḍam
 vālēna vātātmajaḥ |
 ityēvaṃ saramā mamāha vivaśā
 sāsrā sahāsā sakhī
 sē”ti śrīdayitāgirā vijayatē
 mandasmitam tē mukhē || 5.53 ||

164

“ētattatra punaśca kiñcana mahā -
 ścaryam yadāsittadā
 vālē vēṣṭitumambarāṇi nikhilā -
 nyāsan na cālam punaḥ |
 ānīyātha babandhurardhamatha nai -
 vāsīddaśāpyēkikā
 vāgēvaṃ saramābhavē”ti dayitā -
 vācā karōṣi smitam || 5.54 ||

165

“śvaḥ kiṃ kuryuramī digambaradaśai -
 vāsīdahō ! rakṣasām
 lajjāmlānanijānanā na bahira -
 traitē carēyurdivā |
 tasmādēva niśācarā” iti sakhī -
 vācā’tha vācā ca tē
 jānakyā vadanē yadāsa hasitam
 mandam tadētat sphuṭam || 5.55 ||

166

“ētaccāpi na yatra nāma na niśā
 samrājatē’smin purē
 vālāgnērjvalanēna hanta ! satataṃ
 dṛśyaṃ divaivābhavat” |
 ityēvaṃ saramāgirā mama mati -
 rmagnā mudāṃ sāgarē”
 sītāyā iti tē mukhē kila girā
 mandasmitaṃ vardhatē || 5.56 ||

167

“sītā tvaṃ pṛthivībhavā gaganavat
 sūkṣmaṃ ca madhyaṃ paraṃ
 dēhēnaiva samēna gandhavahatāṃ
 dhatsē rasānāṃ nidhiḥ |
 ēvaṃ vālahutāśanēna vinatā
 sā’sīti matkā sakhī
 prōvācē”ti vidēhajāghanagirā
 mandasmitaṃ pātu mām || 5.57 ||

168

“hāsyāṃ sītē ! śṛṇu paramidaṃ
 rākṣasā bālakān svān
 cēṣṭāsaktān nijavaśagatān
 kartumētaṃ vadanti” |
 abrūtaivaṃ mama kila sakhī
 sēti sītāgirā tē
 vaktrē mandasmitamidamabhūd
 rāma ! rāmābhirāmam || 5.58 ||

169

- “vālānalō vā patibhaktiyukta -
 bālānalō vā dahati sma laṅkām |
 kālānalō’yaṃ hi palāśanātha !
 kōlāhalō vēti nisācarāṇām” || 5.59 || 170
- “varṇāvalirvāci samudgatēyaṃ
 karṇāvaliṃ praiti daśānanasya |
 saṃvarṇayantīti sakhī”ti sītā -
 sauvarṇataḥ kiṃ hasasīti mandam || 5.60 || 171
- “sadāgatitanūbhavaḥ mama mudāgatēruttamaṃ
 nidānamabhavattadā tava padābjasaktāśayaḥ |
 vidāritaniśācarō nayavidāmasāvagraṇīḥ
 dadāha nagarīṃ ca tām iha sadā sadāśaṃsitaḥ” || 5.61 || 172
- iti priyāyāḥ pratibhānvitāyā
 atipriyābhiḥ śrutimañjulābhiḥ |
 ratīṃ prapannasya sati svavaktrē
 smītaṃ tadētat pratibhāti gīrbhiḥ || 5.62 || 173
- apāṅgatassādaramāñjanēyaṃ
 sampaśyatō valguvacaḥ priyāyāḥ |
 tat śrṇvataḥ sōdarasannutasya
 mandasmitaṃ bhāti raghūttamasya || 5.63 || 174
- || iti sundaraspandah samāptaḥ ||

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēsikāya namaḥ

॥ yuddhaspandaḥ ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |
karuṇādiguṇāḍhyāya kamalānidhayē namaḥ ॥

“dr̥ṣṭvā tōyanidhiṃ bhayānakamahā -

vīcīcayaistādr̥śaṃ

gambhīraṃ vipulaṃ ghaṭīsutamunē -

rāhvānamasyātha ca |

pānaṃ tēna samudrasōṣaṇamathō

padbhyāṃ ca yātrā sthalē”

cētthaṃ tvadbhaṭavākyaṭō yadabhavat

tadvā kimētat smitam ? ॥ 6.1 ॥

175

“nidrāyātaṃ kumārau sukhamiha niśi vāṃ

rakṣaṇē jāgarāmē -”

tyēvaṃ śrīśūravādān praharaṇasahitān

vānarān madhyarātrē |

nidrākrāntānavam̐stvaṃ dhṛtakavacadhanur -

lakṣmaṇēnānuyātaḥ

vēlāyāṃ cārivaprassmitamidamatanōr -

dhyēyamētatsadā naḥ ॥ 6.2 ॥

176

āyātē daśakandharasya sahajē

rakṣāpratīkṣē sthitē

“tyaktivā bhrātaramāgatō vipadi yas -
tasmin katham viśvasēḥ ?” |
ityēvaṃ tridaśōditatvaguṇataḥ
pratyūhavākyaṃ ravēḥ
sūnōrhanta ! niśamya tē yadabhavat
tadvā kimētat smitam ? || 6.3 ||

177

sādhū rāvaṇasōdarō raghupatē !
tasmāt sa pālyō hi naḥ
cētthaṃ vādinī mārutasya khamañēr -
vidyājanimyaṃ sutē |
īdṛgduṣṭānidānatō nayapathē
sādhyam katham sādhayēt
nirduṣṭam kapirityabhūttava tadā
vaktrē kimētat smitam ? || 6.4 ||

178

tyājyaḥ pakṣyō hi śatrōrdaśamukhasahajaḥ
sō'yamityuktiyuktaḥ
sugrīvaḥ sūrasūnuḥ sakalamapi gṛhē
rākṣasānāṃ samūham |
kurvannastīti vāyōḥ sutavadanabhavāṃ
bhāratīm ślēśasaumyāṃ
śrutvā yattē mukhābjē smitamabhavadahō !
mandamētattadēva || 6.5 ||

179

abdhim tartumupāyamēkamucitam
brūyā mamēti tvayā

prṣṭō rākṣasarājatāmadhigatō

dattābhayō'yaṃ prabhō ! |

gacchēstvaṃ śaraṇaṃ samudramiti yat -

tvāmāha vākyam tadā

mugdhatvaṃ ca vicintya tasya yadabhūt

tadvā kimētat smitam ? || 6.6 ||

180

gaṅgāmaṅgalasūtramēva bhavata -

ścakṣuṣpathē nyasya tad

vārdhistvāṃ śaraṇaṃ jagāma bhagavan !

kō'tra prapannō'ntataḥ ? |

daṇḍō'smā iti kalpitō'sya ripuṣu

prāptāspadō'bhūttadā

līlāṃ cintayatavēti bhagavan !

vaktrē kimētat smitam ? || 6.7 ||

181

tyaktvāhāramabhūttu darbhaśayanē

ghasratrayaṃ rāghavaḥ

kl̥ptassēturasau na yāvati bhavēt

tāvanna bhuk̥tē prabhuḥ |

tasmācca tvarayāstu sēturacanēt -

yēvaṃ mṛdāṃ dhūnanaṃ

kāyāt kāṣṭhabidālakasya bhagavan

dr̥ṣṭvā kimētat smitam ? || 6.8 ||

182

sarpāstraślathanam, hiraṇmayavapuḥ,

tādṛkṣanāsā tathā

*bhūṣāḥ pannagakalpitāḥ śrutimayō
 nādaśca pakṣōtthitaḥ |
 svīyābjāṅghrikiṇāṅkitam karayugam
 dṛṣṭvāpi sarvam tadā
 pṛcchan kastvamiti dvijēśvaramadhāḥ
 yattat kimētat smitam ? || 6.9 ||*

183

*hastān viṃśatimuddharan bhayamapi
 prāṇē dadhat sarvataḥ
 kharvāṭō daśamastakēṣvapi tathā
 hitvā ca śastrāṇyapi |
 paulastyassa padā cacāra ca vibhō !
 dṛṣṭvā tadīyāṃ daśāṃ
 tṛptaṃ dēvagaṇam samīkṣya bhavatā
 kḷptaṃ kimētat smitam ? || 6.10 ||*

184

*paulastyam nanu madhyamam kapigaṇō
 dṛṣṭvā drutastādrśam
 yantram tannahi rākṣasastviti vadat -
 bhrāturdhṛtiṃ tādrśim |
 pūrvaṃ tāṃ kila kānanē'sya ca daśāṃ
 saṅgē kabandhasya ca
 smṛtvā kiṃ raghupuṅgavōditamabhūd -
 ētat smitam naḥ prabhō ! || 6.11 ||*

185

*vindhyō'yaṃ kimu sañcaranniti tadā
 cintānvitō bhāskaraḥ*

śrīman ! naijasutaṃ ca mastakaśayaṃ
 taṃ kumbhakarṇasya tu |
 tatpāṇāvatha karṇayōryugalamap -
 yālōkya karṇadhvaniṃ
 cakrē dvāparamēyivān kimakarōḥ
 śrutvā tamētat smitam || 6.12 ||

186

“sugrīvastanayaṃ pituḥ samucitaṃ
 taṃ kumbhakarṇaṃ tadā
 tēnē viśravasaṃ svasuḥ samucitaṃ
 nāsāvihīnaṃ tathā” |
 ityēvaṃ pavanātmajē kathayati
 śrīrāmabhadra ! prabhō !
 saumitriṃ tava paśyataḥ samuditaṃ
 mandasmitaṃ pātu mām || 6.13 ||

187

“rājā kupyati” “kiṃ nidānamadhunā
 kōpasya tasyēśituḥ ?”
 “madvākyaṃ kimiti tvayā tava bhṛtaiḥ
 sarvaṃ tathānuṣṭhitam |
 rakṣōvīraśarīramajjanamidam
 vārdhau”ripōḥ kiṅkarā -
 lāpān vānaravarṇitāniti vibhō !
 śrutvā kimētat smitam ? || 6.14 ||

188

“māyēvāsti vidēharājatanayā
 dēvasya sā nirmītā

vakṣyantīti munīśvarā mayasutā -
 sūnōśca māyākṛtā |
 sītēyaṃ nihatā'dya dēvavijayas -
 tat sūcyatē mā śucaḥ
 tvaṃ dēvē"ti vibhīṣaṇasya vacanaṃ
 smṛtvā kimētat smitam ? || 6.15 ||

189

indrāstrēṇa hatō babhūva samarē
 cēndrasya jētā"śaraḥ
 tvindrō'yaṃ kila rāghavō nanu matē
 rāmānujasyēti tat |
 sākṣādityatha jaiminīyavacanaṃ
 vṛttāntatassūcaya -
 dvālmīkēḥ kila pāṭavēna bhagavan !
 vaktrē tavēdaṃ smitam || 6.16 ||

190

drṣṭētyāha vacaḥ tadēva vadanam
 dēvaśriyō'nvēṣaṇē
 kumbhīsūnupathōttharasyamadhupā -
 sattēḥ phalaṃ tādrśam |
 naṣṭētyāha vacastadēva vadanam
 māyāśrayōktiśrutēḥ
 ēvaṃ cēśvaravaibhavē hi vibudhā
 ityasti kiṃ vā smitam ? || 6.17 ||

191

“ūrgēṣā mayi vā ṣaḍardhanayanē
 cētyuktitō'yaṃ janaḥ

sāmyaṃ vāṃ manutāṃ tataḥ kimiti tad -
vākyam ca rāmāyaṇē” |

“maivaṃ mūḍhasuyōdhanō’pi paṭhitā
hyātmānamēnaṃ śaraṃ”

kailāsasthitadampatīvaca idaṃ
smṛtvā kimētat smitam ? || 6.18 ||

192

sītānvēṣaṇaśōkadāvadahanē

dēvā na cakrurdayāṃ

pakṣīndrastu jaṭāyurēva janakō

jñānī samaṃ mē tadā |

ētarhyēṣa rathaṃ dadāti maghavā

dr̥ṣṭvā jayaṃ mē svayaṃ

jētāraṃ bhajatē hi lōka iti vā

smṛtvā kimētat smitam ? || 6.19 ||

193

“yuddhē viṃśativīkṣaṇaistava mukhaṃ
saṃvīkṣya rakṣaḥpatiḥ

dhiṃ māṃ śrījanakātmajāmukhamitō -

’yuktaṃ viyuktaṃ vyadhām |

tanmatkānyapi vikramēṇa haratu

svānghrau vidhattāṃ ca māṃ

ityantyasmṛtirāpya caidyānṛpatām

āpātmanō vāñchitam || 6.20 ||

194

mandākinīmastakalālitasya

mandōdarīnāyakamastabhēttuḥ |

mandasmitaṃ mānavavaṃśanētu -

rmandētaraṃ maṅgalamātanōtu || 6.21 ||

195

putrō viśravasō'pi madvirahitāṃ

tvāmēva dēvyaihata

putrī viśravasō'pi hanta rahitaṃ

māṃ sā tvayā jānaki ! |

ārṣaṃ rākṣasayōnisaṅgatamidaṃ

naṣṭaṃ kulaṃ paśyatōḥ

ālambō'tra vibhīṣaṇa"stviti mudā

mandaṃ smitaṃ jṛmbhatē || 6.22 ||

196

sajjā kiṃ kimayaṃ vilamba iti vā

prcchā na kācit kṛtā

sā klāntiḥ virahōtthaśōkavacanaṃ

taccāstamētaṃ katham ? |

itthaṃ mārutanandanē bahuvīdhāṃ

cintāṃ dadhānē tadā

māyāvin ! raghunātha ! vaktrakamalē

yattē smitaṃ kiṃnvidaṃ ? || 6.23 ||

197

śrutvā matparuṣaṃ citāṃ kuru mamēt -

yāha svayaṃ jānakī

saumitrē ! hyakarōstathaiva sahasā

nāvārayat kō'pi mām |

bhītyā kiṃ jaḍatēti puṣpakakathā -

kālē kapiḥ kaścidāḥ !

laṅkādhakathēti mandamavadat
tasmai kimētat smitam ? || 6.24 ||

198

viṣṇō ! lōkamupēhi rāvaṇaśaṭhō
nirmūlamunmūlitaḥ
cēthmaṅ dēvagaṇē svakāryamuditē
nāṭyaṅ paraṅ tanvati |
tātō'yaṅ tava rāghavēti bhavatō
dattvōpadāṅ pārśvagē
śambhau nāmni ratē prasādapiśunaṅ
mandasmitaṅ śōbhatē || 6.25 ||

199

“bhāryāprītiparō yathāhamabhajaṅ
kaṣṭaṅ tathā tvaṅ sutāḥ
bhūmau mē samatā guṇairiti janāḥ
sarvē vadanti svayam |
kṛtvāhaṅ samatāṅ bhajēya tava hē !
vahnau praviṣṭāṅ śaṭhāṅ
kaikēyi”mitivādināṅ daśarathaṅ
dṛṣṭvā kimētat smitam ? || 6.26 ||

200

“sarvē kiṅ kapayō lasanti ? gaṇanā
saṃyak kṛtā kiṅ tvayā ?”
“dēvaikaṅ tu vinā samē, yamapurē
svargē'pi nāstyēva saḥ |
kiṣkindhānagarē ca” “kutra sa gatō ?”
“dṛṣṭō'dya yantrōdarē

kṣiptē'bdhā"viti sambhramēṇa bhavatō
mandasmitaṃ kiṃ mukhē ? || 6.27 ||

201

kiṣkindhāramaṇīrvidhāya ramaṇī
sītā vimānē tadā
mōdaṃ prāpa tathaiva tatra mahitāḥ
tāścāpi sarvāḥ striyaḥ |
pucchaṃ nāsti kathaṃ nu sundaravapuḥ
sītēti vācaṃ vinā
yat prōcurbhagavan ! tadētadiha tē
bījaṃ smitasya prabhō ! || 6.28 ||

202

“gantavyaṃ tvarayā rumē !” “yadi na kiṃ”
“vahnau paṭiṣyatyahō
bhrātā śrībharataḥ” “patattviha yathā
sā tvaṃ tathā jīvatu” |
“naivaṃ tatra paṭiṣyati prabhurasau” -
ityēva sītārumā -
saṃlāpēna mitaṃ smitaṃ raghupatē !
jātaṃ darīdrīyatē || 6.29 ||

203

bhāradvājagrḥē samarpitamahā -
bhōgyānnajagdhau tadā
kandaṃ khādati bhāskarasya tanayē
hastācyutaṃ tat plutam |
taddrīṣtvā sa kapīśvarō'pi bhagavan !
taṃ cānu sarvē'tha tē

taddr̥ṣṭvā vadanāravindaghaṭitam
mandasmitam kiṃnvidam || 6.30 ||

204

“sītāyai bhavatē namō nama idam
bhrātrē ca rāma ! prabhō !
yā tēnē mama vālavahnimanaghā
śītam sudhāṃśōrapī |
yō rājyam vyavadhūya tē padarataḥ
śrīpādukēvābabhau”
ityākarnya hanūmatō giramahō !
mandam vidhatsē smitam || 6.31 ||

205

“bharata ! bhavatō bhaktyā nityam
vrataih paripūjanaiḥ
bhavati sumanā dēvō viṣṇuḥ
sa naḥ kuladaivatam |
vipadi patitān laṅkāyuddhē
rarakṣatarāṃ samān”
iti janakajāvācā rāmā -
bhavannu mitam smitam || 6.32 ||

206

“kausalyā mayi sādarā mama śiras -
sanmaṇḍanam nirmamē”
“puccham kutra gataṃ” “tadatra bhavitā
naivādya nārītanau” |
“puccham mastagataṃ tavē”ti vacasā
bharturhriyā’vāṅmukhīm

dr̥ṣṭvā rāma ! raghūttamāsa vadanē
yattē smitaṃ tannvidam || 6.33 ||

207

“kubjē ! tvaṃ bhavanē bhavātra kalahō
mābhūt punastē’dhunā”
“maivaṃ rāghavavaibhavaṃ mama dr̥śōḥ
prītyai kathaṃ nō bhavēt ? |
āsyē mē viṣamasti tatra nibiḍaṃ
kanthākṛtaṃ kandukaṃ
nyasyāmī”ti vacō niśamya bhagavan !
dhatsē smitaṃ kiṃnvidam ? || 6.34 ||

208

naiyagrōdhaghaṭēna janyakalitaḥ
paṭṭābhiṣēkō bhavēt
ēhi śrīguha ! hēti lakṣmaṇavacaḥ
śrutvā guhē prēmataḥ |
ārādētya puraiva rāma ! payasā
tasyābhiṣēkō’bhavat
kḷptastē kalitā jaṭēti vadati
prītyā kimētat smitam ? || 6.35 ||

209

pucchaṃ séṣasamānamasya ca tanur -
dyāṃ vyāpya bhīmā sthitā
sō’yaṃ markāṭa ēva khē giriradō -
hastē mahānaikṣyata |
vavrājātha ca dakṣiṇāṃ diśamasau
namrō’tiramyō’dhunā

sākētiyavacastvidaṃ kila vibhō !

sūtē sma mandasmitam || 6.36 ||

210

agrē pādukayā dayābhyadhikayā

pārśvē'pi bhūmībhuṅvā

vāyōrātmabhuvā padāmbujayugīṃ

saṅgrhṇatā sādaram |

chatraṃ cāmarayōryugaṃ ca vahatā

bhrātrṛtrayēṇāvṛtaḥ

sarvatrā'pi suhr̥dganaistvamatanōḥ

kinnvēvamēva smitam ? || 6.37 ||

211

|| iti yuddhaspandaḥ samāptaḥ ||

śrīḥ

śrīmatē rāmānujāya namaḥ

śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ

॥ prakīrṇaspanḍaḥ ॥

kavitājitakallōlikanyakākāntavakṣasē |

karuṇādiguṇāḍhyāya kamalānidhayē namaḥ ॥

vaḍuvūritivarṇyavaibhavō

vasudhāyāṃ varadēśa ēdhatē |

vasudhāsutayā raghūttamō

varadō yatra virājatē vibhuḥ ॥ 7.1 ॥

212

vibhavē bhavanē vanē'pi yō

vidadhē viśvavilōcanōtsavam |

vidadhāti tathaiva sāmpratam

viśatāṃ śrīvaḍuvūrnivēśanam ॥ 7.2 ॥

213

niśi sañcaratīti candramāḥ

vijitō'nēna mukhēna yujyatē |

niśisañcaratāmarātinā

vibhunā nāma vidēhajābhujā ॥ 7.3 ॥

214

kamalāvatsakulōditānanam

kalamam tē jayatīti nōcitam |

kamalāvatsakulōditānanē

kamalānām atha śiṣyatōcitā ॥ 7.4 ॥

215

nijaphālatalēna rāghavaḥ

nijatithyagrathau samutthitam |

dvijarājamayaṃ jayan puna -

rdvijarājēna dhṛtō mahē mahē || 7.5 ||

216

smitacandrikayā samujjvalaṃ

vadanaṃ rāghava tē nu candramāḥ |

athavā vikasatsmitēna tē

vadanaṃ tat kamalaṃ navaṃ navam || 7.6 ||

217

adharaṃ tava cāru śōbhatē

sudhayā kiṃ nu vinirmitaṃ vibhō ! |

nayanaṃ mama yat pibad mudā

vigataṃ bhāti nimēṣataḥ param || 7.7 ||

218

adharāmṛtapāyinā'munā

tava nāsābilanirgatēna kim |

maṇinā kriyatē'tra nartanaṃ

calitēnātha tava smitēna vā || 7.8 ||

219

ēkatra gaṇḍē tanayāṃ dharanyāḥ

ēkatra gaṇḍē'nujalakṣmaṇaṃ ca |

vahan kharāriḥ pratibimbabhūtau

svapadyabhāvaṃ svayamēva vakti || 7.9 ||

220

jahyāmahaṃ jīvitamapyatha tvāṃ

salakṣmaṇāmityuditē mukhāntaḥ |

lagnāvabhūtāṃ tadubhāvitīmam

adhyakṣatō darśayasīti manyē || 7.10 ||

221

muhyanti khāni nikhilāni mukhaṃ tvadīyaṃ

sampaśyatō nanu janasya tatō mukhaṃ tat |

<p>anyatra tat punarabhūdupacāratat patyurna nīritivat ca vimarśanīyam 7.11 </p>	222
<p>muhuḥ khamālōkya vilōkya candraṃ laṅkāvanē rāghavadharmapatnī “mukhaṃ hi rāmasya sa ēṣa mēghaḥ sa ēva mē yēna daśā mamēyam” 7.12 </p>	223
<p>apaṅkamētadvadanaṃ tvadīyam atha tvamī paṅkajamāmananti sapaṅkatāmātmani tē vahantaḥ sakampanāḥ kintu bhavanti bhūyaḥ 7.13 </p>	224
<p>padmaṃ mukhaṃ yē tu vadanti bhūyaḥ parāṅmukhā ēva batārdhamārgē padō hi māṃ tadvahatīti padmaṃ mukhēna kō vā sadṛśaṃ vidadhyāt 7.14 </p>	225
<p>saundaryasārasadanaṃ vadanam tvadīyam mandasmitēna madhuraṃ manuvaṃśanātha ! nandannataughanayanaṃ nalinam vidhūya vindajjayaṃ vijayadaṃ jayatīha mahyam 7.15 </p>	226
<p>īṣadapi nēti śabdaḥ naiva mukhē’smin kadā’pi sambhavati tasmādānanasamjñā sāsmīn sārthā mukhē jayati 7.16 </p>	227
<p>kr̥ṣṇāmbudahrīkarakāntiyuktaḥ tṛṣṇāvahaśśrījanakātmajāyāḥ </p>	

uṣṇāṃśuvaṃśōditaśītaraśmēḥ puṣṇātu bhūtiṃ mukhaśītaraśmiḥ 7.17	228
kānananaṃ viśa sutēti vārtayā kāñcanaṃ kila yadānanaṃ babhau kānanōditavacō'nusāriṇaḥ svānanaṃ mama tadastu bhūtayē 7.18	229
nāsā tvadīyā raghunātha ! satyaṃ śvāsākṛtiśrīśrutipēṭikēyam śrutim tavēmāṃ ca tataḥ sprśanti dṛṣṭissudīrghā pṛthulā vibhāti 7.19	230
nāsā tvadīyā nayanābhidhēna nīlābjayugmēna kṛtā svamadhyē śrīcampakābhikhyasumābhirāmā sampaśyatāṃ sauti sukhaṃ dṛśōrnaḥ 7.20	231
ānandadaṃ nayanayōrnamatāṃ janānāṃ ābhāṃ bibharti nalinasya navasya nityam ālambanaṃ navanavādbhutakāntibhūmnaḥ ākhyātamānanamidam tava tēna rāma ! 7.21	232
āścaryakāṣṭhāṃ nayanam nayannaḥ saundaryamādhuryamanōjñatābhiḥ ābhāti sītāsakha ! yattavēdam tēnānanaṃ nāma bibharti nāma 7.22	233
campakātiramaṇīyanāsikā - kampamānamaṇikāntirājitam	

<i>bimbaramyamadhurādhārāśrayaṃ cumbatīva vadanaṃ matirmama 7.23 </i>	234
<i>sāmisōmaramañīyaphālakaṃ svacchadarpaṇakapōlalālitaṃ ānanaṃ mama vibhātu mānasē ramyarāma ! vaḍuvūrnivāsa tē 7.24 </i>	235
<i>añjanāsutavilōcanādṛtaṃ rañjanaṃ janakanandinīhṛdaḥ bhañjanaṃ bhajadaghasya mañjulaṃ svaṃ janaṃ vadanamātanōtu mām 7.25 </i>	236
<i>bhrūviśēṣadhanuṣā samanvitaṃ bāṇaghōṇamatiramyamānanam tāvakaṃ nu bhagavan ! tvamēva vā māmakē manasi vartatāṃ sadā 7.26 </i>	237
<i>campakēna kusumēna sammitā tāvakī raghukulēndra ! nāsikā vidrumādharasūbhāsanasthitā kāpi maṅgalamayīva dēvatā 7.27 </i>	238
<i>mārutātmajaniṣēvitā bahiḥ mārutēna punarantarāśritā nāsikā tava manōharā vibhō ! santatiṃ diśatu sampadāṃ mama 7.28 </i>	239
<i>vidrumādharaviśēṣabhūṣaṇaṃ sudrumaṃ surabhuvastavānanam </i>	

sarvapuṇyajanakāla ! rāma ! mē sarvapuṇyaphaladaṃ samāśrayē 7.29	240
kānanēna bhagavannihārthitaḥ kānanēṣu nivasan munīśvarān svānanēna vacanēna sārthayan svānanaṃhasa imān kuruṣva naḥ 7.30	241
lāvaṇyasindhau vadanē tvadīyē lakṣmīriyaṃ kācana nāsikēti līlāvatī sasmitasūnakāntau lākṣānuliptā'dharajēna dhāmnā 7.31	242
padmē tvadīyē vadanē niṣaṇṇā padmēva nāsā paramābhirāmā padmāptavaṃśōditarāmabhadra ! padmasragāḍhyā tava lōcanēna 7.32	243
lalāṭacandrāduditā tavēyaṃ śrīnarmadā kācana nāsikēti saṅgāhatē kinnviti vārirāśiṃ yatrādharaṃ vidrumamasti ramyam 7.33	244
lakṣmīriyaṃ kācana saumyamūrthiḥ satyaṃ tvadīyā nanu nāsikēti smitēna candrēṇa sahōdariti saṃlakṣitā bhāti sahādhareṇa 7.34	245
lakṣmīriyaṃ kācana nāsikēyaṃ tavānanāmbhōjavarē niṣaṇṇā	

yāṃ bhāratī sādharasannivēśā mandasmitā pūjayati snuṣēha 7.35	246
lalāṭacandrād galitā sudhēva nāsābhidhā kācana dhōraṇīyam yadagramuktāmaṇirēva sō'yaṃ tadbindurētata prakāṭikarōti 7.36	247
nāsā parā kācana dēvatēyaṃ sītāpatē ! tē nahi saṃśayō naḥ bhāsā viśuddhō nanu nāma hāsaḥ saṃsēvatē yāṃ tu sahādhareṇa 7.37	248
nā nāma hāsō yadayaṃ pumāṃstat sā nāma nāsā yadiyaṃ hi nārī nāsā ca hāsō nanu dampaṭī tau hāsō'tha nāsāṃ śirasā bibharti 7.38	249
mādhuryacāturyamukhairupētaṃ mandasmitaṃ tē mama rāma ! hṛdyam mandah paraṃ sō'hamamībhirīṣa - dalaṅkṛtaṃ māṃ dayayā vidhēyāḥ 7.39	250
jānāti jātvapi manāgapi nānṛtaṃ yat vaktuṃ prabhō ! tava mukhaṃ tata ēva satyam śuddhēna hanta madhurēna mṛdusmitēna pūtādhareṇa janatāṃ nitarāṃ dhinōti 7.40	251
ānanaṃ tava vilōkya sundaraṃ kānanaṃ vraja sutēti sā katham	

bhāratī ha jananī sulōcanā

bhāratīmasrjadāḥ ! parīkṣitum || 7.41 ||

252

ānanaṃ tava kuruṣva mānasē

mānanaṃ prati na cintayētarat ? |

svānanē'pi mama nāmakīrtanaṃ

gānanēṭṛhanumanmukhādṛtam || 7.42 ||

253

vānarēndrahanubhūṣaṇēna tē

dānavēna manuvaṃśabhūṣaṇa ! |

bhānavēna ca dhṛtaṃ svamānasē

ānanaṃ bhavatu mānasē mama || 7.43 ||

254

mānavaṃ kulamabhūṣayat bhavān

mānasaṃ ca mahatāṃ tavānanam |

mānavē mayi dayāṃ vidhāya bhōḥ !

mānasē mama nivāsayānanam || 7.44 ||

255

gānasēvanakutūhalānvitē

mānasē vasati tē kilānanam |

tyāgarājavibudhō nidarśanaṃ

nāgarājatanuratra tē'nujaḥ || 7.45 ||

256

kānanēṣu caratastava prabhō -

rānanaṃ kavimunirvilōkya tat |

kānanēṣu sa satīṃ sarasvatīṃ

svānanē kalayati sma varṇayan || 7.46 ||

257

madanāntakacāpabhēdinō

vadanaṃ tē vasudhāsutāpatē ! |

- sadanaṃ ramaṇīyatāśriyō
madanantātulamaṅgalāspadam || 7.47 || 258
- vasumatīsutāvallabhasya tē
vadanavārijaṃ vāritāśubham |
varavilōcanaṃ vātajēḍitaṃ
vasatu mānasē māmakē sadā || 7.48 || 259
- pavanabhūnutaṃ pāvanaṃ paraṃ
paśupatērmanaḥpañjarasthitam |
paraśudhāriṇaḥ pathi munērgirā
parama ! tē smitaṃ bhāvayē mukham || 7.49 || 260
- śrīman ! tē mukhajaṃ mahō hi mahitaṃ śītaṃ saraḥ kōmalaṃ
tasmin tē mukhamēva tāmarasatāṃ ramyāṃ parāṃ gāhatē |
tasmin krīḍati nissamā'timadhurā saundaryalakṣmīrnava
sā mē sautu sukhāni santatamiyaṃ śrīrāmacandra !
prabhō || 7.50 || 261
- mandō na mattō bhuvi mānavō'sti
tvattō hi nūnaṃ na pumān hi dhīmān |
mandasmitaṃ kēna tavānanē'bhūt
madarthamēvēti vitarkayāmi || 7.51 || 262
- manuṣyarakṣāṃ bhagavan ! vidhātuṃ
manuṣyatāmāpa bhavān yathā vā |
smitaṃ tathēdaṃ mama rakṣaṇāya
mandasya mandatvamavāpa nūnam || 7.52 || 263

satyaṃ tadētat yadidaṃ svapārsvē
yatṛādharaṃ svēna sudhāmayēna |
dhāmnā pariṣkṛtya sarāgamindhē
rakṣādharaṇāṃ hi śucisvabhāvaḥ || 7.53 || 264

dvijarājatiraskṛtiṃ dadhat
tvadharasyāpi puraskṛtau ratam |
bhavatō raghunandanānanaṃ
tadidaṃ śaṃsati sajjanaḥ param || 7.54 || 265

ahō ! viśuddhāṃ dvijapaṅktimantaḥ
sañchādayatyēṣa kilādharō yat |
tvadānanaṃ tatpraṇayaṃ vidhattē
sarvassagandhēṣu tanōti maitrīm || 7.55 || 266

dōṣō mahānēṣa tathā'pi rāma !
tvadānanaṃ karṣati mānasaṃ naḥ |
saundaryasāraikanidhau hi dōṣaḥ
nōnmēṣamṛcchatyapi bhāsamānaḥ || 7.56 || 267

tavānanaṃ sārasamēva satyaṃ
kanyā bhuvah sā rasamatra bhukṭē |
saundaryabhūsārasamētamētat
yatsaṃsṛtissā rasamatra sauti || 7.57 || 268

kandarpadarpaṃ haratastavēdaṃ
mandasmitaṃ varṇayituṃ pravṛttaḥ |
mandaṃ pratīdaṃ smitamityapīmaṃ
mandasmitārthaṃ prakatīkarōmi || 7.58 || 269

- mandō hi lōkē madayaṃ samastah
 mandaṃ tamēnaṃ prati matsmitaṃ tat |
 mandaṃ smitaṃ jātamitīmamarthaṃ
 mandāya mahyaṃ vadasīti bhāti || 7.59 || 270
- sudhādhare tavādhare dharāsutākṛtādarē
 varānanē sthirāsanē'yi rāma ! tē ramētarām |
 tavānanaṃ sarōruhaṃ dalaṃ kilāddharō'tra tē
 madhu smitaṃ manōharaṃ mamāntarastu santatam || 7.60 || 271
- adhaḥ sthitaṃ tavānanē tatō'dharaṃ prakīrtitam
 na kēvalaṃ tadēva tē vacōvilāsasampadi |
 akāraḥasya dhāraṇaṃ karōti yattatō'dharaṃ
 dharāsutāpatē ! tarāṃ jayatyatō manōharam || 7.61 || 272
- amṛtaṃ dhriyatē tatō'dharaṃ
 tadahaṃ tatra ratā yadīti nō |
 dharayā kṛtalālanē'dhare
 niratā syāmiti jānakīvacaḥ || 7.62 || 273
- mukhaṃ tvadīyaṃ śaradindurēva
 saundaryasindhau pratibimbitāṅgaḥ |
 śaraprarōhō'sya samīpabhūmau
 sandṛśyatē kiñcidivāptavṛddhiḥ || 7.63 || 274
- mukhaṃ tvadīyaṃ śaradindurēva
 kanyā'tra pārśvē janakasya putrī |
 cāpō'pi pārśvē'tra paratra bhāti
 svāmīnītaḥ kiṃ nu vimarsānīyam ! || 7.64 || 275

- muhyanti khāni sakalasya yadīkṣaṇēna
 mugdhā kharasya bhaginī yadalābhavidhā |
 munyuttamā hṛdayakhē yadupāsātē tē
 mugdhaṃ mukhaṃ mama mudam tadidaṃ tanōtu || 7.65 ||* 276
- rāma ! rāma ! tava ramyamānanaṃ
 mānasē vasatu māmakē sadā |
 yēna sā matiranēna saṃsṛtēḥ
 mārgatō bhavati nirgatā bahiḥ || 7.66 ||* 277
- samōnnatasunāsikaṃ sarasamandahāsōjjvalaṃ
 sarāgamadhurādharmaṃ subhagagaṇḍasanmaṇḍanam |
 sudhākaraparārdhajit vimalaphālapālīkalam
 sadā vasatu mānasē vadanamasya sītāpatēḥ || 7.67 ||* 278
- rāmānanaśrīrmama bhātu cittē
 yā mānavānāmamṛtaṃ tanōti |
 rāmānanaśrīrmama māstu cittē
 yā mānavānāmanṛtaṃ prasūtē || 7.68 ||* 279
- rāmānanaśrīrmama bhātu cittē
 kāmādidōṣānapasārayantī |
 rāmānanaśrīrmama māstu cittē
 kāmādidōṣānabhivardhayantī || 7.69 ||* 280
- yatrānṛtasparśalavō'pi na syāt
 tatrāmṛtaṃ nṛtyati sarvadaiva |
 atrānanaṃ bhāti nidarśanaṃ naḥ
 mitrānvavāyāt uditasya viṣṇōḥ || 7.70 ||* 281

vadanam vasudhāsutāmanō -

madanam vardhayadadbhutākṛti |

sadanam sakalāsriyāmidam

madanantāghatatērnivāraṇam || 7.71 ||

282

indrāgnī bhavatō mukhādabhavatām ityāha mānyā śrutih

satyam hāsasudhā sudhāśanapatēḥ jātam nidānam janēḥ |

raktō yō'dhara ēṣa tasya śikhinaḥ raktām śikhām bibhrataḥ

vēdōktiṃ nipuṇam param vimṛsatām arthō'tirasyō

bhavēt || 7.72 || 283

jātō brāhmaṇa ēṣa tē vadanataḥ

brahmabruvan tat katham

hanta ! brahma samāśritam smitamidam

karṇāśritam tat punaḥ |

saṃraktādhararaktamētadubhayam

brūtē yatastad dvayam

kṛtvā kāraṇamāvirāsa vadanāt

ityasti tat sāmpratam || 7.73 ||

284

adharakisalayādhyam nāsikākuḍmalam tē

subhagamasṛṇagaṇdashānaśākhāntadēśam |

vipulavitulaphālaśrīphalaprāptaśōbham

bhajati vadanamētat kalpakānōkahatvam || 7.74 ||

285

pautrasya bāṇatvamavāpya sa tvam

puratrayadhvaṃsakaraḥ kilāsīḥ |

putrasya bāṇatvamidam mukhē tē

manō janānām svavaśam vidhattē || 7.75 ||

286

<p>nāsāgrajāgranmaṇinā'dharastē mandasmitaṃ cāpi manāgivēdam sañchādītē kinnvatha saṃskṛtē vā dṛṣṭiṃ janānāṃ haratassamēṣāṃ 7.76 </p>	287
<p>nāsā tavēyaṃ vadanasya bhūṣā śvāsāvalī vēdavatiha jātā śvāsāvaliṃ lōpayati sma satyaṃ dāsānanīṃ āśaranāśakārin ! 7.77 </p>	288
<p>vidhuntutatvaṃ vadanam tvadīyaṃ padmaśriyō vāraṇatāṃ ca dhattē tathā'pi citraṃ kavayassamē'mī vidhuṃ ca padmaṃ ca mudhā vadanti 7.78 </p>	289
<p>rāgaṃ paraṃ dhṛtavatā dvijapaṅktiśōbhāṃ uccaissadā'pidadhatā dadhatā'dharatvam agrē grhītamapi tē vadanam tadētāt sammānitaṃ kila satāṃ patibhīrvibhāti 7.79 </p>	290
<p>ānanam tava vibhāvayē vibhō ! kānanam na khalu tatra saṃśayaḥ yatsutuṅgamṛgalāñcchanam vaha - tyambujātamapi śōbhanam param 7.80 </p>	291
<p>sītārāmābhirāmaṃ subhagamatarāṃ paśyatāṃ mānavānāṃ cakṣuścētōharam tē dvijagaṇapariṣa - cchādakasvādharaḍhyam </p>	

<i>śrīman ! svāmin ! tadētat vadanamapi vibhō ! bhāti tulyaṃ tadētat tvatkaṃ satkaṃ ca mānyaṃ sadanamiti bhidā kāpi nāsti dvayōrvai 7.81 </i>	292
<i>uttamē vadanamaṇḍalē śubhē tāvakē bhavati yō'dharaḥ prabhō ! sō'yamēva vahatē surāgatāṃ tatparāḥ kimuta tatparō vada 7.82 </i>	293
<i>nāsi kāmajayatō'ti sundaraḥ ? nāsi kā subhagajānakīha sā nāsikētyakalayat sa dhāvatīm nāsikāviraḥitāṃ hi lakṣmaṇaḥ 7.83 </i>	294
<i>nāsādarassvōpari vartamānaḥ satyaṃ sarāgō bhavitēti tattvam nāsādharō'yaṃ sa bhavan sarāgō nijādaraṃ darśayatīha yattat 7.84 </i>	295
<i>nāsēti nārī ramaṇīyadēhā sā cōpariṣṭādiha sanniviṣṭā tasyāṃ sarāgō'styadharaḥ kilāyaṃ tanmandahāsō'pi sa jṛmbhatē'tra 7.85 </i>	296
<i>nāsāmimāṃ yaḥ kila sēvatē saḥ nāsāramārgē ramatē kadā'pi nā sārabhūtō bhuvanē sa ēva nāsāṃ girāṃ kō'pi viparyayōsti 7.86 </i>	297

- nāsāgramuktābharanōttamasya
bhāsā trasan rāgayutōdharō'pi |
trāsānuṣaṅgēṇa vinā kṛtasya
nāsāvahō naiva vikāramēti || 7.87 || 298
- nāsā vibhō ! campakakuḍmalaṃ tē
yasyādharah pallavatāṃ bibharti |
palāsatāṃ lōcanayugmamētat
yat paśyatāṃ nētrakulaṃ dhinōti || 7.88 || 299
- nāsā na tē dīpaśikhaiva sēyaṃ
tatrādharah pātratayā vibhāti |
suvarṇapātraṃ kila phālamētat
tatrālakāḥ dhūmatayā lasanti || 7.89 || 300
- mugdhaṃ mukhaṃ tē raghuvaṃśanātha !
bimbādharah tuṅgasamānanāsam |
kapōlaphālīyugalābhirāmaṃ
matirmadīyā paricumbatīyam || 7.90 || 301
- skandō yasya tridaśasamitau sāmyamāpnōti kiñcit
saundaryaśrīviharaṇanidhiḥ sā"śvinī dēvatā vā |
mandākinyā makuṭagatayā maṇḍitāmnātanāmnaḥ
mandō hāsō mama diśatu śaṃ maithilīvallabhasya || 7.91 || 302
- sundastriyō bhīkaragarjanē'pi
kundaprabhaṃ kauśikananditaṃ yat |
mandasmitaṃ tanmanuvaṃśakētōḥ
mandasya mē māndyamapākarōtu || 7.92 || 303

- indōḥ sāmyaṃ vahati vadanam yasya rākānīśāyāḥ
 sandōham yō vitarati mudāṃ paśyatāṃ mānavānām |
 sundō naṣṭaḥ saha sahabhuvā yēna tasyāsyā jētuḥ
 mandō hāsō jayati madhurō mārutērdaivatasya || 7.93 || 304
- vakṣaḥ pradēsē mama saṃniviṣṭā
 rāmā ramā viṣṇutayā sthitasya |
 rakṣaḥ pradēsē'dya nivēsītā'bhūt
 iti smitaṃ tē mitamastu bhūtyai || 7.94 || 305
- mandōdarīyaṃ mayakanyakā'syāḥ
 mandō'darō'bhūt patirāsūrēndraḥ |
 maindasya vācēti tavānanē yad
 mandasmitaṃ tat kimu rāghavēdam || 7.95 || 306
- mandasmitaṃ tē madhurādharāntaḥ
 sudhānidhiṃ kañcana niścinōmi |
 yataścyutāṃ yatsakṛdēva vāṇiṃ
 āsvādayantō vibudhā jayanti || 7.96 || 307
- hāsō hi mandastava bhāti mānyaḥ
 dāsō'pi mandastava cāsmi mānyaḥ |
 nāsāśrayō'yaṃ bhavatō'sti dṛśyaḥ
 nā sāsrayō'haṃ bhavatāsmi dṛśyaḥ || 7.97 || 308
- mandasmitēna madhurādharasaṅgatēna
 nāsāpuṭēna navacampakakōmalēna |
 saṃvīkṣaṇēna sarasīruhasārabhājā
 santāpa ēṣa sakalō mama śāntimēti || 7.98 || 309

- lakṣārcanānatajanāvanadīkṣitasya*
śrīrāghavasya hṛdayaṃ nitarāṃ dhinōti |
mandasmitaṃ mukhasarōjavikāsadāyi
vyaktaṃ vadatyatha hṛdaṃ paramābhirāmam || 7.99 || 310
- kanyāpuṣyē majjanaśrīmahē'smin*
kākaṃ dṛṣṭvā kampamānāṃ tu sītām |
dṛṣṭaśrīmanmārutissaṃvidhatsē
mandaṃ hāsaṃ matprabhō ! mañjulaṃ tvam || 7.100 || 311
- karpūrataptaṃ karayōrmama tvam*
pradāya pātraṃ vyathitaṃ vidhāya |
mahaśadhaṃ cātha madhu pradāya
mandasmitaṃ rāghava ! santanōṣi || 7.101 || 312
- ēvaṃ vyathā tē bhavitā bhavē ta -*
cchāntiśca sadyō na bhayaṃ prayāyāḥ |
iti smitaṃ yattanuṣē tadēva
mōdāya bhūyaśśaraṇaṃ prapadyē || 7.102 || 313
- taptēna taptaṃ payasā kila tvām*
apālayaṃ bālatamaṃ purēti |
ālōkya māṃ mandamiti smitō'si
vayastavēdaṃ tvaritaṃ prayāti || 7.103 || 314
- vayaśca bhūyō manasastathā'pi*
vayō navaṃ nāma tathaiva nityam |
jayōdayaṃ puṣyati citramētat
mandasmitaṃ naiva tathaiva rakṣa || 7.104 || 315

<i>mandasya mē manmathamarditasya mādhuryacāturyabahiṣkṛtasya dhairyēṇa dūrīkṛtamānasasya mandasmitaṃ maṅgaladaṃ tavāstu 7.105 </i>	316
<i>amandalakṣmīlalitālayāya marandadhārāmadhurādharāya anantasanmaṅgaladāyakāya mandasmitāyāstu namō namastē 7.106 </i>	317
<i>vairāgyavijitasvāntaiḥ prapattivijitēśvaraiḥ anukrōśaikavijitairityupādēśi dēśikaiḥ 7.107 </i>	318
<i> iti prakīrṇaspandaḥ samāptaḥ </i>	